

กฐินมา

บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

กฐินรับอายุ ๗ รอบ

คุณประพัฒน์ – แพทย์หญิงกาญจนา เกษสอาด

ทอด ณ วัดเทพรังสี ต.พระพุทธบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

วันอาทิตย์ที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐

กฐินมา บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันตวิธี่

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 978-616-7585-20-8

ชื่อเดิม: ปัญหาขัดแย้งในโลก แก้ได้ด้วยกฐิน

(ปี ๒๕๔๔, เผยแพร่ทางเสียงในชื่อว่า “โลกถึงกันกว้างไกล แต่ใจคนกลับแคบลง”)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ (ขนาดจั๊ก - กลุ่มชั้นห้า, ๑๖ น.ยกพิเศษ - ธรรมปฏิบัติในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ๔ พ.ย. ๒๕๔๔)

ชื่อใหม่: กฐินมา บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันตวิธี่

(ปี ๒๕๖๐, จัดปรับ-เพิ่มเติม และเปลี่ยนใช้ชื่อใหม่)

พิมพ์ครั้งที่ ๓๖ (ครั้งแรกในชื่อใหม่) - ๘ ต.ค.๒๕๖๐ ๔,๐๐๐

- ร่วมอนุโมทนา กฐินรับอายุ ๗ รอบ คุณประพัฒน์ - แพทย์หญิงกาญจนา เกษสอาด โดยกานดา อารยางกูร และ บุษผา คณิตกุล ๒,๐๐๐ เล่ม
- ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน ๒,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูล: ถอดเสียงเป็นตัวอักษร โดย คุณพนิตา ชังจันทระเพ็ญ (พ.ศ. ๒๕๔๙)

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุกทิวา)

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังสฤษฏ์เหนือ

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๕๕๓-๙๖๐๐

www.pimsuay.com

อนุโมทนา

บุคคลใกล้ชิด และผู้ที่เคารพนับถือใน คุณประพัฒน์ และ คุณหมอกาญจนา เกษสอาด รวมทั้งญาติโยมวัดญาณเวศกวัน หลายท่านที่ไปมาช่วยเหลืองานบำรุงกิจการของวัดสืบมาแต่เก่าก่อน ได้ทราบว่าท่านทั้งสองจะทำบุญทอดกฐินในโอกาสที่มีอายุครบ ๗ รอบ ใน พ.ศ. ๒๕๖๐ นี้ โดยจะนำผ้ากฐินไปทอดที่วัด เทสรังสี ต.พระพุทธรบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย เรียกว่า อยากรู้กันว่า “กฐินรับอายุ ๗ รอบ คุณประพัฒน์ – แพทย์หญิง กาญจนา เกษสอาด” ในวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ในโอกาสนี้ คุณกานดา อารยางกูร และคุณบุบผา คณิตกุล ซึ่งมีความเคารพนับถือในคุณประพัฒน์ และคุณหมอกาญจนา เกษสอาด โดยได้รู้จักคุ้นเคยกับท่านทั้งสองมายาวนาน คู่เคียง กับความเป็นมาของวัดญาณเวศกวัน เมื่อทราบข่าวงานบุญกฐิน ดังกล่าว ก็ปรารถนาจะร่วมอนุโมทนาบุญกุศลของท่านทั้งสองนั้น โดยขอพิมพ์หนังสือธรรมเรื่อง **ปัญหาขัดแย้งในโลก แก้ได้ด้วยกฐิน** เพื่อถวายพระและแจกมอบแก่อุบาสก อุบาสิกาประชาชนเป็นการเพิ่มพูนกุศลในงานบุญกฐินที่กล่าวมานั้น

ขออนุโมทนาบุญเจตนาของคุณกานดา อารยางกูร และ คุณบุบผา คณิตกุล ในการบำเพ็ญธรรมทานเพื่อร่วมอนุโมทนา งานบุญ “กฐินรับอายุ ๗ รอบ คุณประพัฒน์ – แพทย์หญิง กาญจนา เกษสอาด” ครั้งนี้ อันเป็นการหนุนเสริมเพิ่มกำลังในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา กับทั้งบำเพ็ญอรรถจริยาในการ เจริญธรรมเจริญปัญญาแก่ประชาชนพร้อมไปด้วยกัน

คุณประพัฒน์ และคุณหมอกาญจนา เกษสอาด เป็นโยมอุปถัมภ์บำรุงพระมาตั้งแต่ก่อนมีวัดญาณเวศกวัน รวมอยู่ในหมู่ญาติโยมที่ก่อตั้งสร้างวัด โดยเฉพาะเป็นผู้ที่สืบทอดงานและดำเนินการให้ได้ที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัดญาณเวศกวันในบัดนี้ เมื่อวัดญาณเวศกวันเกิดมีขึ้นแล้ว คุณประพัฒน์ เกษสอาด ก็ช่วยรับเป็นไวยาวัจกร และทั้งสองท่านก็อยู่ในกลุ่มแกนกำลังของวัดนี้เรื่อยมา เช่น เป็นผู้นำในการรวมทุนซื้อที่ดินแปลงสำคัญให้วัดมีที่ตั้งอุโบสถอย่างเหมาะสม เป็นหลักในการควบคุมดูแลบรรดางานก่อสร้างซ่อมแซม รวมทั้งอุโบสถและกุฏิรวมของสงฆ์ จนถึงจัดตั้งเสาศิลาลาจารโกศก การที่คุณกานดา อารยางกูร และคุณบุปผา คณิตกุล บำเพ็ญธรรมทานร่วมอนุโมทนาบุญทอดกฐินครั้งนี้ ก็จึงถือได้ว่าเป็นการแสดงความรักห่วงใยและร่วมบุญกุศลกันของญาติโยมวัดญาณเวศกวัน เป็นข้อที่ควรอนุโมทนาอีกสถานะหนึ่งด้วย

เรื่อง *ปัญหาขัดแย้งในโลก แก้ได้ด้วยกฐิน* เป็นธรรมกถาซึ่งสำเร็จเป็นเล่มหนังสือนานมาแล้ว เมื่อจะพิมพ์ใหม่ จึงได้ถือโอกาสตรวจชำระอีก โดยจัดปรับรูปลักษณะให้เรียบร้อย และแทรกเสริมเพิ่มความลึกๆ น้อยๆ ให้ได้สาระชัดเจนมากขึ้น กับทั้งได้เปลี่ยนตั้งชื่อใหม่ที่นำจะสื่อความหมายได้ตรงกว่า *กฐินมา บอกทางแก้ปัญหายาด้วยสันติวิธี*

ขออนุโมทนากุศลจรรยาที่ได้บำเพ็ญ ขอจตุรพิธพรจงมีแก่ท่านบดีทั้งเจ้าภาพงานบุญทอดกฐินครั้งนี้ และผู้บำเพ็ญธรรมทานบุญกิริยา จงเจริญธรรมปราโมทย์ มีปีติในธรรม กับทั้งความสุขอันประณีตเนื่องด้วยจิตตปัญญาภาวนา พร้อมด้วยบรรดาคนใกล้ชิด มิตรสหาย และปวงปियชน ขอให้ธรรมแพร่กว้างไกล ให้ปัญญาแผ่ไพศาล เพื่อความไพบูรณ์แห่งประโยชน์สุขของมหาชน ทุกเมื่อสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สารบัญ

อนุโมทนา

๗

กฐินมา บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันตวิธ ๑

- พระกรานกฐิน ๑
- โยมมาทอดกฐิน ๖
- ตัวกฐินที่แท้ คือผ้าผืนเดียว ๘

กฐินนามธรรม ๙

- สาระของกฐิน คือน้ำใจสามัคคี ๙
- ผลดีมากมายของสามัคคี ๑๑
- สามัคคีมีหลากหลาย จนถึงปัจจัยสามัคคี ๑๔
- สามัคคีในหมู่ชน แม้แต่ฝูงนกยังต้องมี ๑๖
- หมู่อินเสียได้ เมื่อหมู่วมใจสามัคคี ๑๘

หลักการสร้างความสามัคคี ๒๒

- หลักธรรมใหญ่ ที่ยึดสังคมาไว้ในสามัคคี ๒๓
- หลักธรรมสำคัญ ที่สร้างสรรค์ประชาสามัคคี ๒๗
- โลกไร้พรมแดน ต้องมีสามัคคีที่สากล ๓๑
- โลกจะสากลอย่างไร เมื่อใจคนยังคับแคบก็ดกกัน ๓๓
- สงครามโลกหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าไม่สังหารสามจอมบงการข้างใน ๓๗
- ไม่จองเวร แต่ต้องชนะด้วยธรรม จึงจะนำสันติสู่โลกได้ ๔๐

กฐินมา

บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี*

การทอดกฐินนี้ญาติโยมชาวพุทธได้ปฏิบัติกันมาตามประเพณี เป็นประเพณีส่วนที่นิยมกันอย่างยิ่ง นิยมทำกันไปกันมาจนกระทั่งไม่รู้ว่าตัวกฐินอยู่ที่ไหน ถึงเวลา ก็ไปทอดกฐิน

ถ้าถามโยมว่า ตัวกฐินที่แท้อยู่ตรงไหน หลายท่านตอบไม่ถูก เพราะฉะนั้น วันนี้จึงถือโอกาสมาทบทวน

แม้จะเป็นเรื่องที่ทำกันมาทุกปี แต่เมื่อถึงเวลาปฏิบัติจริง ก็ต้องถือเป็นธรรมเนียมเหมือนกันที่จะต้องทบทวนความรู้ เดี่ยวทำกันไปทำกันมา จะลืมนสาระเสีย

พระกรานกฐิน

กฐินนั้น เป็นเรื่องของพุทธบัญญัติ เรียกว่า เป็นพุทธานุญาต ตามพระวินัยของพระสงฆ์ ได้ตรัสไว้ว่า พระภิกษุที่จำพรรษาแล้ว มีจำนวน ๕ รูปขึ้นไป เมื่อสิ้นพรรษาแล้ว หมายความว่า ได้อยู่ร่วมกันมาแล้วครบไตรมาส คือ ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ พอครบไตรมาสแล้ว มีอานิสงส์ พุดภาษาปัจจุบันคือมีสิทธิพิเศษ ที่จะกรานกฐิน

* ธรรมเนียมของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) วันทอดกฐิน ที่วัดญาณเวศกวัน ๑๔ ต.ค. ๒๕๔๔ ซึ่ง พล.อ.ต.สมนึก และคุณวัฒนา ชวนสนิท เป็นเจ้าภาพกฐิน และคุณเชษฐ รัตตะกนิษฐ เป็นเจ้าภาพผ้าป่า (เดิมเมื่อเผยแพร่ทางเสียง ใช้ชื่อเรื่องว่า “โลกถึงกันกว้างไกล แต่ใจคนกลับแคบลง”) กลุ่มซันท์ท่า ริเริ่มจัดพิมพ์ โดย คุณพนิตา อังจันทร์เพ็ญ เอื้อเพื่อถอดเสียงเป็นตัวอักษร

เพราะฉะนั้น **กรานกฐิน** พุดในแง่หนึ่งจึงเป็นสิทธิพิเศษ โดยเป็นอันสงฆ์ที่พระผู้จำพรรษาแล้วมีสิทธิ์ที่จะได้ ส่วนพระที่ไม่ได้จำพรรษาก็ไม่มีสิทธิ์

มองในอีกแง่หนึ่ง ที่เรียกว่าเป็นพุทธานุญาตนั้น ก็คือ พระสงฆ์ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ

พอได้ยินว่าเป็นพุทธานุญาต เราอาจมองว่า จะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ แต่ไม่ใช่เช่นนั้น พุทธานุญาตนี้ พระสงฆ์ถือเป็นเรื่องสำคัญ ต้องปฏิบัติ ก็เลยเท่ากับเป็นพุทธานุญาตนั่นเอง เมื่อจำพรรษาแล้ว ก็ต้องเตรียมกรานกฐิน

ทีนี้ ต้องแยกว่า “ทอดกฐิน” เป็นเรื่องของโยม ส่วนของพระเรียกว่า “กรานกฐิน”

“กราน” เป็นภาษาโบราณ มีความหมายว่า **ขึงผ้าที่ไม่สะดึงเพื่อตัดเย็บ** ในที่นี้คือเพื่อทำเป็นจีวร นี่เป็นความหมายตามตัวอักษร

ความหมายขยายออกไปตามคำอธิบายว่า มีพุทธานุญาตให้พระสงฆ์ เมื่อจำพรรษาแล้ว**กรานกฐิน** หมายความว่า พระที่อยู่ด้วยกันมานั้น จะต้องมีผ้าของกลางผืนหนึ่ง ในบรรดาผ้า ๓ ผืนที่เรียกว่า ไตรจีวร

ไตรจีวร มีอะไรบ้าง หนึ่งใน **สังฆาฏิ** ที่พระใช้พาดบ่าในปัจจุบัน ที่จริงคือเป็นผ้าซ้อน สำหรับห่มซ้อนกันหนาว เพราะในฤดูหนาว ผ้าเดิมที่มีเพียงผ้านุ่งผ้าห่มไม่พอ ทรงอนุญาตผ้าซ้อนห่มกันหนาวขึ้นมาอีก เป็นอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า “สังฆาฏิ”

สอง อุตตราสงค์ คือผ้าห่ม ซึ่งเป็นผ้าที่ญาติโยมเห็นมากที่สุด พระไปไหนก็ต้องห่มผ้าผืนนี้ จึงมองเห็นภายนอกปรากฏอยู่เสมอ

คงเป็นเพราะเห็นจิวรพระเฉพาแต่อุตราสงค์นี้ ชาวบ้านก็เรียกผ้าอุตราสงค์ไปตามชื่อรวมว่าจิวร ไปๆ มาๆ ก็เลยสับสนนึกว่าจิวรก็คืออุตราสงค์ อุตราสงค์ก็คือจิวร อันเดียวกัน

ความจริง สังฆาฏิก็เป็นจิวรผืนหนึ่ง อุตราสงค์ก็เป็นจิวรผืนหนึ่ง (แล้วยังมีจิวรที่สามที่จะพูดต่อไปอีก) แต่จิวรที่โยมเห็นบ่อยที่สุดก็คืออุตราสงค์ เวลาพูดถึงจิวรก็เห็นแต่อุตราสงค์ จนกระทั่งพอพูดว่าจิวร ก็หมายถึงอุตราสงค์ โยมก็เลยเรียกอุตราสงค์ผืนนี้ว่าจิวร แล้วก็เข้าใจว่าจิวรก็คืออุตราสงค์เท่านั้น

นี่เป็นความรู้ ถ้าโยมสนใจก็จำไว้ เพราะบางทีเรื่องอย่างนี้ก็พูดกันไปๆ จนไม่รู้ความหมาย วันหนึ่งเลยถือโอกาสมาทำความเข้าใจเป็นอันว่า ผืนที่สองเรียกว่า “อุตราสงค์” ที่ชาวบ้านเรียกว่าจิวร

ผืนที่สาม ความจริงก็เป็นจิวรนั้นแหละ แต่เป็นจิวรอีกอย่างหนึ่งที่มีชื่อเฉพาะว่า *อันตราสก* คือผ้าถุง ภาษาไทยเรียกว่า “สบง”

คราวนี้โยมก็คงจำได้แล้วว่า ๓ ผืนนี้คือจิวรทั้งนั้น เมื่อเป็น ๓ ก็เรียกว่า “ไตร” จึงเป็น “ไตรจิวร”

พระสงฆ์ที่จำพรรษามาด้วยกัน จะต้องได้ผ้ามาเป็นของสงฆ์เพื่อทำเป็นจิวรผืนใดผืนหนึ่งใน ๓ ผืนนี้ จะเป็นสังฆาฏิกก็ได้ เป็นอุตราสงค์ก็ได้ เป็นอันตราสก คือสบงก็ได้

เมื่อได้ผ้าแล้ว ก็มาตกลงกันในที่ประชุมว่าจะมอบให้แก่องค์ใดองค์หนึ่ง เพราะจะทำเป็นจิวรผืนเดียว พระอยู่หลายองค์ ตั้งแต่ ๕ องค์ขึ้นไป ต่อกตกลงกันมอบผ้ากฐินที่จะทำเป็นจิวรผืนเดียวนี้ให้แก่พระองค์เดียว นี่คือการแสดงความสามัคคี

ผ้าที่เกิดมีแก่สงฆ์ที่จะมอบให้นี้ จะเป็นผ้าเก่า ผ้าใหม่ หรือผ้าบังสุกุลก็ได้ จะเป็นญาติโยมคฤหัสถ์ถวาย หรือพระอื่นให้ก็ได้

ทั้งนี้จะไปขอใครไม่ได้เป็นอันขาด แม้แต่จะไปเลียบเคียง ก็ไม่ได้ ถ้ามีพระไปเที่ยวพูดเลียบเคียงแล้วโยมถวายเป็นโมฆะ เรียกว่า กฐินเตาะ แปลว่า กฐินนั้นเสียไปเลย ไม่มีผล

พระจะได้ผ้ามาทำจีวร โดยขอหรือเลียบเคียงใครไม่ได้ ทั้งนั้น ผิดวินัย (ถ้าพระอื่นให้มา พระนั้นก็อาจจะไปเก็บเศษผ้าที่เขาทิ้ง สมัยก่อนก็ไปหาตามป่าช้า ตามกองขยะ เก็บรวบรวมมา)

ได้ผ้ามาแล้ว พระก็เข้าที่ประชุม มอบผ้าให้แก่องค์หนึ่งซึ่งที่ประชุมตกลงให้นี้ พอมอบให้แล้ว พระองค์ที่ได้รับมอบให้นั้นก็เอาผ้ามาตัด มาเย็บเย็บเย็บ ทำเป็นจีวรให้เสร็จในวันนั้น

ตอนตัดเย็บเย็บเย็บทำจีวรนี้ พระไม่ว่าผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกองค์ ต้องมาร่วมทำหมด ช่วยพระองค์เดียวที่พวกตนได้มอบผ้าให้แล้วนั้นแหละ พระต้องร่วมกันทำทั้งหมด การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันทำให้ได้คุณค่าใกล้เคียงชิดสนิทสนม เป็นเครื่องระลึกถึงกันอย่างดี เสริมย้ำความสามัคคี ก่อนที่จะออกจาริกแยกย้ายกันไป

เมื่อทำจีวรเสร็จแล้ว องค์ที่ได้รับไป ก็อธิษฐานเป็นจิวรครองแล้วมาเข้าที่ประชุมอีกครั้ง บอกความสำเร็จของการกรานกฐิน คือบอกแจ้งการที่ได้ทำผ้าที่สงฆ์มอบให้เสร็จเป็นจีวรให้ตนใช้ได้แล้ว

เมื่อพระที่ได้ผ้า มาแจ้งแก่สงฆ์คือที่ประชุมว่า ทำจีวรเสร็จแล้ว ที่ประชุมก็อนุโมทนา คือแสดงความเห็นชอบ ยินดีด้วย

เมื่อแสดงความเห็นชอบด้วยแล้ว พระทุกองค์ที่เข้าร่วมประชุมนั้นก็ได้อานิสงส์* คือเกิดมีสิทธิพิเศษต่างๆ โดยเฉพาะข้อที่ว่า มีเวลาทำจีวร (เรียกว่า จีวรกาล) ขยายออกไปอีก ๔ เดือน

* พระที่จำพรรษามาครบไตรมาสในวัดเดียวกันนั้น จึงมีสิทธิอนุโมทนาและได้อานิสงส์ แต่พระรูปอื่นที่เข้าร่วมประชุมได้ โดยเป็นเพียง “คณปุรกะ” ผู้เดิมที่ประชุม

ระยะที่พระจะทำผ้าจีวรนั้น ตามปกติก็คือระยะสิ้นพรรษา เพราะพระใช้จีวรกันมาจนเก่า พอออกพรรษาแล้วก็จะออกจาริกไปอีกนาน ดังนั้น ระยะเวลา ๑ เดือนทำยถุญผนจึงเท่ากับเป็นเวลาเตรียมตัวให้พร้อมที่จะออกจาริกต่อ

ในสมัยโบราณ พระไม่ค่อยอยู่ประจำที่ ท่านมาอยู่ประจำเฉพาะในช่วงเข้าพรรษา พอออกพรรษาแล้วก็เดินทางจาริกอีก พระพุทธเจ้าจึงทรงให้เวลา ๑ เดือนหลังพรรษา คือระยะเวลา ๑ เดือนที่เราทอดกฐินนี้ เป็นเวลาสำหรับพระหาจีวรเพื่อออกจาริกต่อไป เวลาเดินทางมีผ้าใช้แล้ว จะได้ไม่ต้องกังวล

ในระยะเวลา ๑ เดือนที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ทำจีวรมอบให้กัน ที่เรียกว่า ผ่ากฐินนั้น บางทีก็เสร็จไว บางทีก็เสร็จช้า เมื่อมีวสาละวนกับการทำผ้าผืนนี้ เวลาอาจจะผ่านไปมาก

พองานกรานกฐินนั้นเสร็จไปแล้ว พระรูปอื่นๆ แต่ละองค์ก็ต้องหันมาหาการทำจีวรให้กับตัวเอง พระพุทธเจ้าก็ทรงมีพุทธานุญาตให้อานิสงส์ว่า พระที่มาพร้อมกันมอบผ้าทำผ้ากฐินให้แก่พระองค์เดี๋ยวนี้ ได้สิทธิพิเศษที่จะขยายเวลาทำจีวรออกไปอีก ๔ เดือน อันนี้เป็นสิทธิพิเศษที่เนื่องกับกฐิน

นอกจากนี้ยังมีอานิสงส์อื่นอีก ๕ ข้อ ซึ่งเป็นอานิสงส์จากการจำพรรษานั้นเอง มาขยายยืดเวลาออกไป แต่วันนี้จะไม่พูดถึง

ทั้งหมดที่พูดมายี่ดยาวนี้ จะเห็นว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์แล้วมาเกี่ยวกับโยมอย่างไร

โยมมาทอดกฐิน

เรื่องกรานกฐินเป็นเรื่องของพระสงฆ์ มาถึงโยมก็ตอนที่ได้ทอดกฐิน

เมื่อครั้งนั้นบอกว่า พระทั้งหลายต้องมีผ้าที่จะทำเป็นจีวรผืนหนึ่ง เรียกว่าผ้ากฐิน (กฐินทุสสะ) เพื่อมอบให้แก่พระองค์หนึ่งในหมู่พวกตนที่มีความประพฤติดี เมื่อมีความประพฤติดีเหมือนกัน ก็มอบให้แก่ผู้ที่มีจีวรเก่าที่สุด

สำหรับในเมืองไทยของเรา เวลานี้ พุทธศาสนิกชนมีศรัทธามาก พระไม่ค่อยมีจีวรเก่า ผ้ากฐินก็เลยมักจะไปตกแก่เจ้าอาวาส แทนจะเป็นธรรมเนียม

อย่างวันนี้ เมื่อก็มีพระ ๒ องค์พูด คือ พระครูปลัดฯ ตั้งเป็นข้อเสนอต่อที่ประชุมว่า มีโยมนำผ้ากฐินมาทอดเป็นของกลาง ไม่เป็นของใคร แล้วในฐานะพระองค์หนึ่งจึงกล่าวเสนอว่า โยมนำผ้ากฐินมาทอดแล้ว พระที่มาประชุมเห็นสมควรจะมอบให้แก่ใคร แล้วหลวงลุง พระครูสังฆรักษ์ (ชาย) ก็ได้ให้ความเห็นว่า ควรจะมอบให้แก่เจ้าอาวาส ที่ประชุมก็สาธุการ เห็นชอบด้วย

หากในที่นี่ มีพระองค์หนึ่งที่มีจีวรเก่าและมีความประพฤติดี ที่ประชุมสงฆ์ก็อาจจะมอบผ้ากฐินให้แก่พระองค์นั้น แต่อย่างที่บอกเมื่อครั้งว่า เดียวนี้จีวรพระโดยมากจะใหม่กันแทบทั้งนั้น เพราะโยมถวายอย่างเหลือเฟือ ใช้ไม่ไหว ก็เลยมอบถวายเจ้าอาวาส เป็นธรรมเนียมไป

แต่โยมอยากนี่กว่าเป็นอย่างนี้ทั่วประเทศนะ ต่างจังหวัดไกลๆ บางทีพระไม่ค่อยมีจีวรใช้ หรือใช้ผ้าเก่า ผ้าเนื้อหยาบ ตาห่างๆ พระที่มีจีวรใช้มากก็คือวัดในเมือง ในอำเภอ ในตลาด

ก็เป็นอันว่า ผ่ากฐินนั้นเป็นเรื่องที่ที่ประชุมสงฆ์มอบให้ และเมื่อดำเนินการกันไปจนเสร็จจบแล้ว พระก็ได้อานิสงส์ อย่างที่ว่า นี่เป็นเรื่องของพระที่เรียกว่า “กรานกฐิน”

มาถึงเรื่องของโยมที่มีการ “ทอดกฐิน” นั้น เป็นมาอย่างไร ที่จริงไม่มีอะไรมาก เรื่องก็คือว่า ในการกรานกฐินนั้น ญาติโยมก็ถวายผ้าได้อยู่แล้ว และยังมีหลักเปิดไว้ด้วยว่า ถ้าญาติโยมนำผ้าสำเร็จแล้วมาถวาย ก็ใช้ได้ คือเอาผ้าจีวรสำเร็จที่โยมถวายนั้นมามอบให้กันได้เลย

ตรงนี้แหละเป็นช่องที่ทำให้โยมเข้ามาร่วม พอโยมเห็นว่า พระสามารถรับผ้าที่ทำสำเร็จแล้ว เอามามอบให้กันได้ โยมคิดจะทำบุญ ก็เลยนำผ้าที่ทำสำเร็จแล้ว ซึ่งเรียกว่า ผ่ากฐิน มาถวาย พระก็ตัดชิ้นตอนทำผ้าให้เป็นจีวรออกไป เหลือแต่เอาผ้า กฐินมามอบให้แก่กันในที่ประชุม โดยแสดงความสามัคคีที่พร้อมใจกันมอบผ้ากฐินให้แก่องค์ใดองค์หนึ่ง

ถึงตอนนี้ ก็เกิดเป็นความร่วมมือ ร่วมสามัคคีกันระหว่าง พุทธบริษัททั้งหมด คือ ทางฝ่ายโยมก็มาร่วมสนับสนุน เอาผ้า กฐินมาถวายเลย ช่วยพระให้มีผ้า ไม่ต้องลำบาก และพระเองก็สามัคคีกันในการพร้อมใจมอบผ้า อย่างที่ว่ามาแล้ว

การที่โยมนำเอาผ้ามาถวายแก่พระ จะเป็นผ้าจีวรสำเร็จรูปแล้ว หรือยังไม่สำเร็จรูป ก็ตาม เมื่อมาถวายให้เป็นของกลาง แก่ที่ประชุมสงฆ์ โดยนิยมนวางลงไว้ตรงหน้าที่ประชุมสงฆ์นั้น ไม่ต้องมีพระองค์ได้รับ เรียกว่า การทอดกฐิน

ตัวกฐินที่แท้ คือผ้าผืนเดียว

ตามที่พูดมานี้ ตัวกฐินที่แท้ คือผ้าผืนใดผืนหนึ่ง จะเป็นสังฆาฏิ ก็ได้ จะเป็น อุตสาสน์ ก็ได้ จะเป็น อันตราวาสก คือสบง ก็ได้ แต่นิยมกันมาว่าใช้สังฆาฏิ

อย่างไรก็ตาม โยมทำบุญทอดกฐินกันมาจนเป็นประเพณี ก็ชอบถวายให้มาก ให้เต็มอ้อมเต็มใจ เลยถวายทั้งไตร คือทั้งชุดครบ ๓ ผืนเลย ทั้งที่พระจะใช้จริง ก็ผืนเดียว เมื่อถวายไป ๓ ผืนแล้ว พระก็ไปตกลงเองว่าจะเอาผืนไหน

เวลามอบเพื่อเอาไปกรานกฐินนั้น มอบผืนเดียว ท่านนิยมมอบสังฆาฏิ

อันนี้เป็นความรู้ที่เอามาพูดให้โยมฟัง โยมจะได้เข้าใจเรื่องกฐิน

ในงานบุญทอดกฐินนั้น นอกจากตัวกฐิน ซึ่งเป็นผ้าที่พระนำไปมอบให้กันแล้ว มักมีของอื่นเยอะ มีแม้กระทั่งปัจจัยคือเงินบริจาค บางทีเดี๋ยวนี้ไปมุ่งที่ปัจจัย หรือเน้นที่ปัจจัยกันมาก

ความจริง เงินทอง ปัจจัยอะไรต่างๆ ข้าวของทุกอย่างที่นำมาถวาย ไม่ใช่ตัวกฐิน แต่เรียกว่า “บริวารกฐิน”

โยมจำไว้ด้วย **องค์กฐิน** คือผ้าผืนเดียว นอกนั้นเป็นบริวารกฐิน บางทีโยมไปมองบริวารกฐินเป็นตัวกฐิน หรือมองกฐินพรว่ำๆ คลุมๆ ไป

เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้ต้องจำให้แม่น **องค์กฐิน** ก็คือผ้าผืนเดียว นั้นนี่คือตัว **รูปธรรมของกฐิน**

กฐินนามธรรม

ในแง่รูปธรรม ตัวกฐินอยู่ที่ผ้าผืนเดียว อย่างที่อธิบายมาแล้วยี่ดียว

ต่อไปจะพูดถึงกฐินในแง่นามธรรมบ้าง

สาระของกฐิน คือ น้ำใจสามัคคี

ผ้ากฐินผืนเดียวนั้น เป็นเครื่องแสดงสาระอะไรในทางนามธรรม สาระนั้นก็คือ ความสามัคคีนั่นเอง

เริ่มด้วยความสามัคคีของพระสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันมา ๓ เดือน ที่มีและยังมีความพร้อมเพรียงกัน มาร่วมด้วยช่วยกัน ถ้ายังไม่มีผ้า ก็ไปหาผ้ามาสำหรับทำจีวร พร้อมใจกันมอบผ้านั้นให้แก่องค์ใดองค์หนึ่ง

เมื่อมอบให้แล้ว ก็ไม่ทิ้ง ไม่มีการรังเกียจ ไม่มีการแบ่งแยกพวกกัน ยังมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไปช่วยทำจีวรกันจนสำเร็จ แสดงถึงความสามัคคีตลอดทุกชั้นงานลุล่วงเรียบร้อย

สามัคคี นี้แหละ คือสาระของกฐินในทางนามธรรม

ตกลงว่า กฐินในทางรูปธรรม คือผ้าผืนหนึ่ง สาระในทางนามธรรม คือความสามัคคี

แล้วความสามัคคีในหมู่สงฆ์ก็ขยายไปถึงโยม กล่าวคือทางด้านพระร่วมใจกันอย่างนี้แล้ว โยมก็เข้ามาหนุนว่า อย่าให้พระลำบากเลย พระต้องไปทำผ้าลำบากลำบาก ต้องมาตัด มาเย็บ มาซ่อม เรามีศรัทธา เราก็ช่วยท่านทำให้สำเร็จ

แต่ย้าว่า พระจะไปขอไปเลียบเคียงไม่ได้เป็นอันขาด โยมต้องมีศรัทธามาร่วมเอง แสดงว่าเป็นไปด้วยจิตใจแท้ๆ

โยมมีความร่วมมือกับพระสงฆ์ เห็นว่าพระสงฆ์ที่อยู่วัดนี้ มีความประพฤติดี ไม่น่ารังเกียจ โยมก็มีศรัทธานำมาถวาย เท่ากับตัดขั้นตอนของการหาและการทำจีวร

ตอนนี้ก็ได้สามัคคีของโยมด้วย โดยโยมเข้ามาร่วมสนับสนุนพระสงฆ์ โยมเป็นพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ จึงเป็นอันว่า ตอนนี้พุทธบริษัททั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ ก็ได้สามัคคีกัน

ต่อมาประเพณีก็เพิ่มขยายไปตามสาระของกฐินที่เป็นเรื่องของความสามัคคีแสดงน้ำใจกัน พุทธศาสนิกชนก็เลยแสดงน้ำใจข้ามแดนไปยังต่างถิ่นกันด้วย คนหมู่บ้านนี้ ตำบลนี้ อำเภอนี้ จังหวัดนี้ ก็นำผ้ากฐินไปทอดให้วัดที่หมู่บ้านโน้น ตำบลโน้น อำเภอโน้น จังหวัดโน้น

โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เป็นแหล่งที่มีเงินมีทองเศรษฐกิจดี ชาวกรุงก็นำกฐินไปทอดที่วัดในต่างจังหวัด เป็นการแสดงความสามัคคีของคนในชาติ ทั้งในหมู่บ้านพุทธศาสนิกชน และในสังคมทั้งหมด ก็เลยได้ความสามัคคีกว้างขวางออกไป

เพราะฉะนั้น ฤกษ์กฐินจึงเป็นฤกษ์ของการแสดงความสามัคคี เป็นฤกษ์ของการมีน้ำใจช่วยเหลือกันระหว่างคนในสังคม ในชาติ ในหมู่บ้านพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งหมด เราก็เลยเดินทางกันใหญ่ในเทศกาลกฐิน เพื่อไปช่วยวัดในต่างจังหวัด

เมื่อเป็นอย่างนี้ ญาติโยมบางที่ไปจัดกฐินเที่ยวบ้าง จัดกฐินมีอะไรต่ออะไรแบบสนุกสนานกันบ้าง

ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ก็ขออย่าให้ลืมนิสัยที่สำคัคือ การได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแสดงน้ำใจสามัคคีต่อกัน ระหว่างคนในสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่พระสงฆ์สามัคคีกัน ญาติโยมร่วมสามัคคีกับพระสงฆ์ แล้วจากนั้น ญาติโยมและพระสงฆ์ในถิ่นหนึ่ง จังหวัดหนึ่ง ก็ไปสามัคคีร่วมสนับสนุนให้กำลังแก่อีกถิ่นหนึ่ง อีกจังหวัดหนึ่ง ถ้าอย่างนี้ก็ได้สาระของกุศล

ผลดีมากมายของสามัคคี

สามัคคีเป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า ความสามัคคีของหมู่ให้เกิดสุข ซึ่งเราส่วนมากเคยได้ยินได้ฟัง หลายท่านจำบาลีพุทธภาษิตได้ว่า “สุชา สงฆสฺส สามคฺคี”

การที่หมู่ชนอย่างพระสงฆ์จะมีความสามัคคีได้ ก็ต้องมีหลักความประพฤติรองรับ

หลักความประพฤติพื้นฐานก็คือ วินัย ได้แก่การจัดสรรระเบียบความเป็นอยู่ ระบบความสัมพันธ์กันในสังคม

วินัยเป็นฐานล่างในการทำให้เกิดความสามัคคี คนในสังคมประเทศชาติต้องมีวินัย เมื่อมีความประพฤติไปกันได้ โดยอยู่ในระเบียบวินัยแล้ว ความสามัคคีก็เกิดขึ้นได้

ต่อจากนั้นก็ป็นขั้นของธรรม คือ คุณความดีในจิตใจ เช่น ความรัก เมตตา ความมีเมตรี ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลช่วยเหลือกัน

ดังจะเห็นได้ในพระพุทธศาสนา นี้เองว่า เบื้องต้นพระพุทธเจ้าทรงตั้งสังฆะ คือหมู่สงฆ์ เมื่อพระมาอยู่ร่วมกัน พระองค์ก็ทรงจัดการให้มีสามัคคี เพราะถ้าไม่มีสามัคคี สงฆ์ที่อยู่ร่วมกัน ก็แตกกระจัดกระจาย อยู่ร่วมกันไม่ได้

วิธีการก็คือ หนึ่ง ทรงจัดตั้งวินัย ทรงวางระบบต่างๆ ที่จะช่วยให้พระมีความสัมพันธ์กันในเชิงสามัคคีและก่อสามัคคี สอง ทรงสอนหลักธรรมต่างๆ มากมาย ที่จะให้ผู้อยู่ร่วม มีน้ำใจ รักสมัครสมานเกื้อหนุนกัน

พระพุทธเจ้าทรงถือความสามัคคีเป็นสำคัญ สิ่งที่ต้องกันข้ามกับความสามัคคี ก็คือ **สังฆเภท** ซึ่งแปลว่า การทำลายสงฆ์ หรือทำสงฆ์ให้แตกกัน

สองศัพท์นี้คู่กัน คือ **สังฆเภท** กับ **สังฆสามัคคี**

สังฆสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่

สังฆเภท คือ ความแตกแยกของหมู่

การทำลายสงฆ์นั้น เรารู้กันว่าเป็นบาปกรรมอย่างหนัก เรียกว่า อนันตริยกรรม คือกรรมที่ได้รับผลบาปต่อเนื่องไปไม่มีระหว่างไม่มีเว้นว่างเลย เพราะฉะนั้น ชาวพุทธต้องเห็นความสำคัญของสามัคคี

ความสามัคคีของหมู่ชนที่อยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดกำลัง จะทำอะไรก็สำเร็จได้ง่าย นอกจากทำให้เกิดกำลังแล้ว ก็ทำให้แต่ละคนที่อยู่ในหมู่นั้น ได้บรรยากาศที่สบายใจ มีความชื่นอกชื่นใจ

ถ้าอยู่กันแล้วมีความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกัน แต่ละคนก็จิตใจไม่สบาย ขุ่นมัว เศร้าหมอง อยู่ไม่เป็นสุข ยิ่งชีวิตสงฆ์นี้ เน้นเรื่องการพัฒนาทางจิตใจ มีทั้งจิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ก็ยิ่งจำเป็นต้องอยู่กันอย่างไม่มีความแค้นเคืองขัดใจ หรือหวาดระแวง ต้องให้จิตใจสบายไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง การพัฒนาจึงจะก้าวไปได้ เพราะฉะนั้น ความสามัคคีจึงสำคัญยิ่ง

ความสามัคคีสร้างบรรยากาศที่ทำให้แต่ละคนอยู่เป็นสุข สามารถชวนช่วยทำกิจของตนได้ด้วยความโล่งจิตชื่นใจไร้กังวล

นอกจากนั้น ในเวลาทำ คนอื่นยังมาช่วยอีก เมื่อคนหนึ่งทำอะไร กำลังไม่พอ คนอื่นก็มาช่วย จึงทำได้หรือง่ายไปทุกอย่าง เพราะฉะนั้น

หนึ่ง กิจการของหมู่คณะส่วนรวมก็เดินหน้าไปด้วยดี

สอง หมู่ชนที่อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีก็งดงาม คนภายนอกเห็นเข้าก็เลื่อมใส นอกจากน่าเลื่อมใสแล้ว ยังยำเกรงด้วย หมู่ชนใดมีความสามัคคี คนข้างนอกมา ถ้าจะคิดไม่ดี ก็กลัวเลย แต่ถ้าให้ดี ก็ควรให้ได้ผลในแง่เห็นความงดงาม ให้เกิดความชื่นชมเลื่อมใส

ไม่ต้องอะไรมาก แค่เพียงว่าสวดมนต์เวียนบิณฑบาตกัน ใครมาได้ยินก็ชื่นใจแล้ว ทำให้จิตใจเขาปลาบปล่อม น้อมนำศรัทธาปสาทะได้

สาม เมื่อส่วนรวมสามัคคี และส่วนบุคคลแต่ละคนก็อยู่ด้วยความโปร่งโล่งเป็นสุข ก็ทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อให้ทุกคนพร้อมจะทำกิจหน้าที่ของตนๆ เช่นในการฝึกตนให้ก้าวหน้าไปในการเจริญสมาธิ เป็นต้น จะภาวนา จะพัฒนาอะไร ก็ก้าวไปดีทุกอย่าง

สี่ นอกจากสภาพรอบตัวเอื้อให้แต่ละคนทำกิจแล้ว คนอื่นก็มาช่วยเหลืออีกด้วย ก็ดีหมด

สามัคคีมีหลากหลาย จนถึงปัจจัยสามัคคี

ที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญสังฆสามัคคีนั้น อย่างเวลามีการกรานกฐินนี้ ก็ขอให้นึกไปถึงคำว่า “สังฆสามัคคี”

ความสามัคคีของสงฆ์ก็โยงไปถึงสามัคคีของหมู่ชนด้วย สังคมประเทศชาติก็เช่นเดียวกัน ต้องการความสามัคคีนี้ ตั้งแต่ในครอบครัว ในหมู่บ้าน ในสังคม ในประเทศชาติ และในโลก

ลองมองแบบเอาจริง จะเห็นชัดว่า การจะให้สังฆสามัคคีแพร่ไปในโลกตอนนี้คงจะยาก โลกเดินไปในทางที่แตกสามัคคีมากกว่า แต่มันก็เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องหาทางทำให้เกิดสามัคคี ถ้าโลกไร้สามัคคี มนุษย์ก็อยู่กันไม่เป็นสุข เวลาในที่แตกสามัคคีกันหนักนี้ วุ่นแค่นั้น ทุกคนก็มองเห็นอยู่

สามัคคี นี้เป็นเรื่องใหญ่มาก พุดกันไม่จบ นอกจากสามัคคีในชุมชนหมู่คนที่เรียกว่าสังฆสามัคคี และเล็กลงมาเป็นคนสามัคคีแล้ว ก็ยังมีสามัคคีของธรรม ที่เรียกว่าธรรมสามัคคีอีก

อย่างท่านที่ปฏิบัติธรรม จะปฏิบัติได้สำเร็จต้องมีธรรมสามัคคี คือความพร้อมเพรียงของธรรมที่เป็นองค์ประกอบ ซึ่งเราปฏิบัติครบแล้ว จึงจะบรรลุผลที่เป็นจุดหมาย

ใครจะบรรลุมรรคผลนิพพาน ก็ต้องมีธรรมสามัคคี คือมีองค์มรรคประชุมประสานกันพร้อมทั้ง ๘ ข้อ ตั้งแต่สัมมาทิฏฐิ ไปจนถึงสัมมาสมาธิ พอองค์มรรคทั้ง ๘ สามัคคีบรรจบพร้อมกันเมื่อใด ก็บรรลุมรรคผลเมื่อนั้น ถ้าธรรมยังไม่สามัคคี ก็ไม่บรรลุ หรืออีกหมวดหนึ่ง คือ โพชฌงค์ ๗ ประการ ถ้าโพชฌงค์ ๗ พร้อมเมื่อไร ก็ตรัสรู้เมื่อนั้น นี้เรียกว่า ธรรมสามัคคี

เพราะฉะนั้น ในการจะบรรลุผลการปฏิบัติอะไรก็ตาม
องค์ธรรมต้องบรรจบพร้อมครบบริบูรณ์

สามัคคีที่น่าสนใจยังมีอีก คือ ปัจจัยสามัคคี ได้แก่ความ
พร้อมของปัจจัย ใครจะทำอะไร ปัจจัยต้องพร้อม ถ้าปัจจัยไม่
พร้อม ถึงมีเหตุก็ไม่เกิดผลที่ต้องการ อย่าไปนึกว่ามีเหตุแล้วจะ
เกิดผลนั้นผลนี้ ปัจจัยต้องพร้อมด้วย เรียกว่าต้องมีปัจจัยสามัคคี

ตัวอย่าง เช่น เราจะปลูกต้นมะม่วงสักต้น โยมบอกว่า
ฉันทำเหตุแล้ว คือ เอาเมล็ดมะม่วงไปปลูก ฉันจะได้ต้นมะม่วง
นั้นไม่แน่ ถ้าปัจจัยไม่พร้อม มันก็ไม่เกิดเป็นมะม่วงหรอก

เอาเมล็ดมะม่วงไปปลูก จะให้ได้ต้นมะม่วง ก็ต้องมี
ปัจจัยพร้อมด้วย มีปัจจัยอะไร นอกจากเมล็ดมะม่วงที่ยังดี ยัง
ไม่เสียแล้ว ต้องมีดิน มีน้ำ มีปุ๋ย มีอุณหภูมิพอเหมาะ เป็นต้น
ปัจจัยพร้อมเมื่อไรนั้นแหละ ต้นมะม่วงจึงออกขึ้นมา

ผลทุกอย่างในโลกนี้ก็เช่นเดียวกัน ต้องมีปัจจัยสามัคคี
อย่างโยมทำกรรมดี หลายท่านพูดว่าฉันทำดีแล้วไม่เห็นได้ดี
โยมเคยสำรวจไหมว่าได้ทำปัจจัยพร้อมหรือเปล่า

เราทำเหตุอย่างเดียว อย่าไปนึกว่าจะได้ผลที่ต้องการ
ต้องดูผลเป็นลำดับ ผลของกรรมนั้นโดยตรงเกิดได้ทันที แต่ผล
ที่ออกไปสู่ความชื่นชมของคนอื่น ผลในการที่สังคมนิยม
ชมชอบ ผลในแง่ของการได้ผลตอบแทน เป็นต้น เป็นผลต่าง
ด้าน ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยจำเพาะด้านนั้นๆ มาประกอบ เมื่อ
ปัจจัยพร้อมแล้วจึงจะเกิดผล ผลก็เกิดตามความพร้อมของ
ปัจจัยนั้นๆ

เพราะฉะนั้น คนที่จะทำกรรมให้ได้ผลดี นอกจากมีความดีแล้ว ก็ไม่ใช่เอาแต่คิด ต้องมีปัญญาด้วย เพื่อจะได้มาตรวจสอบปัจจัยที่ตนทำว่า มันพร้อมที่จะให้เกิดผลที่เราต้องการหรือไม่ เมื่อมันไม่พร้อม ขาดตกตรงไหน ก็จะได้ทำให้พร้อมในคราวต่อไป ก็จะปรับปรุงทำกรรมให้เป็นกุศลยิ่งขึ้น ถ้าใช้ภาษาปัจจุบันก็เรียกว่า “พัฒนากรรม”

ถ้ามัวร้องโอดโอยว่าทำกรรมดีแล้วไม่ได้ผลดี อย่างนี้ก็ยาก เพราะคิดไม่เป็น ก็ไม่ได้ผลอยู่นั่นแหละ เพราะไม่เคยสำรวจตรวจสอบตนเอง เมื่อทำกรรม ก็ต้องมีปัจจัยสามัคคี ให้มีความพร้อมของปัจจัย แล้วผลจึงจะเกิดอย่างที่ต้องการ

อันนี้ก็เป็นตัวอย่าง ให้เห็นว่าสามัคคีนี้สำคัญมาก ทั้งในแง่หมู่ชน ทั้งในแง่การปฏิบัติธรรม ทั้งในแง่การกระทำกิจทุกอย่าง ดังที่เรียกว่า “ปัจจัยสามัคคี” นี้

สามัคคีในหมู่ชน แม้แต่ฝูงนกก็ยังต้องมี

ที่นี้เรามานั่งเรื่องสามัคคีในหมู่ชนกันสักหน่อย เพราะเป็นเรื่องใหญ่มาก

คนที่อยู่ร่วมกันตั้งแต่กลุ่มเล็กไปจนกลุ่มใหญ่ ต้องมีสามัคคี เริ่มตั้งแต่มี “วินัย” ที่จะจัดสรรระเบียบความเป็นอยู่ และระบบสังคมให้ดี

เดี๋ยวนี้ก็มีการจัดระเบียบสังคมกัน ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดสามัคคี แต่การจัดระเบียบทางสังคมด้านภายนอกไม่พอ ต้องมีการจัดระเบียบด้านในด้วย โดยมีการพัฒนาจิตใจ เช่น คุณธรรมด้วยพร้อมกันไป ให้สองอย่างประสานกัน จึงจะสำเร็จ

เรื่องความสามัคคีในหมู่ชน ก็อย่างที่ว่าแล้ว มีหลายระดับ ตั้งแต่หมู่ชนเล็กๆ อย่างในวัดนี้ไป จนกระทั่งถึงทั้งชาติทั้งประเทศ และทั้งโลก

ความสามัคคีก็เกิดจากความพร้อมเพรียง พร้อมใจ และทำกิจการกันอย่างมีระบบเป็นระเบียบอันเป็นวินัยของหมู่ชน

ดังที่เคยยกตัวอย่าง เรื่องนกกระจาบที่ไปกินข้าวในนา ชาวนาแค้นนักกว่า มันทำให้เราแยะ จะต้องหาทางจับมันมาลงหม้อแกงให้ได้ แกกัเอาตาข่ายไปดัก เจ้านกฝูงนี้ก็ติดในตาข่าย

พอดีว่า นกฝูงนี้มีความสามัคคี หัวหน้าเป็นผู้นำที่เก่ง ทำให้นกทั้งหมดรวมใจกันได้ เจ้านกหัวหน้านี้ก็ให้สัตยาณแก่นก ลูกน้องหมดทั้งฝูง

พอนกหัวหน้าฝูงให้สัตยาณบ๊ีบ นกทั้งฝูงก็บินพริบขึ้นพร้อมกัน ฝูงนกก็ยกเอาตาข่ายไปได้ แล้วพร้อมใจกันไปลงบนยอดไม้ พอฝูงนกบินลงบนยอดไม้ ตาข่ายก็ค้างยอดไม้ นกก็รอดไปได้ทั้งหมด ชาวนาดักตาข่ายที่ๆ ก็ไม่สำเร็จ นกชนะทุกที

จะเห็นว่า การที่นกสามัคคีนั้น มันต้องมีวินัยด้วย คือการนัดหมาย การปฏิบัติพร้อมเพรียงตามสัตยาณ และทำอะไรพร้อมๆ กัน โดยมีใจพร้อมกันก่อน

ต่อมาคราวหนึ่ง นกเกิดแตกความสามัคคี มีการแย่งกัน บางตัวว่า คราวที่แล้วเข้าออกกำลังมาก แกไม่ออกกำลังเลย คราวนี้แกออกแรงบ้างนะ ข้าจะพัก จะออกกำลังหน่อย ฯลฯ

นกแย่งกันไปกันมา พอหัวหน้าให้สัตยาณ ที่นี้ไม่พริบแล้ว ตาข่ายไม่ขึ้น ชาวนาเลยสบาย มารวบตาข่ายเก็บนกเหล่านี้ไปลงหม้อแกงหมด นี่คือสังฆเภท การแตกสามัคคี นิทานอย่างนี้มีมากในชาดก

หมูกินเสื่อได้ เมื่อหมูร่วมใจสามัคคี

อีกเรื่องหนึ่ง หมูก็เอาชนะเสื่อได้ ถ้ามีความสามัคคี เรื่องนี้เล่าสั้นๆ ก็แล้วกัน

ธรรมดาหมูนั้นกลัวเสื่อ แล้วมันก็เป็นเหยื่อเป็นอาหารของเสื่อ มีเรื่องเล่าไว้ในชาดกว่า มีช่างไม้คนหนึ่ง วันหนึ่งไปป่าเจอลูกหมูป่าตัวหนึ่งตกหลุมติดอยู่ ไปไม่ได้ แกก็เลยเอาเจ้าลูกหมูตัวนี้มาเลี้ยง เพราะเลี้ยงมาตั้งแต่เด็ก มันก็เลยเชื่อง

เจ้าลูกหมูตัวนี้ฉลาด พอโตขึ้นมา มันก็ช่วยงานช่างไม้ เวลาช่างไม้เลื่อยไม้ ไล่ไม้ มันก็เอปากช่วยคาบไม้ให้ พลิกไม้ไปทางโน้นทางนี้ ช่วยให้ช่างไม้ทำงานได้สะดวก

ต่อมานายช่างไม้ได้คิดว่า เอ... เจ้าหมูนี้มันอยู่กับเรา เราอาจจะดูแลได้ไม่ทั่วถึง เกิดมีใครชอบใจ มาเอาไปฆ่าไปแกงกินเสีย มันก็จะเคราะห์ร้าย ทางที่ดีเราเอมันไปปล่อยในป่าดีกว่า

ตกลง ช่างไม้ก็เอาหมูตัวนี้ซึ่งโตแล้วไปปล่อยในป่า พอไปอยู่ป่า เจ้าหมูตัวนี้ฉลาดหาที่กินที่อยู่ของมัน ก็ไปเจอที่หนึ่งซึ่งมีหมูอยู่กันมาก ใช้ภาษาโบราณว่า มีหมูอยู่กันคละคลำ และเห็นว่าเป็นที่เหมาะ อาหารพร้อมบริบูรณ์ ก็เลยไปอยู่ด้วย

พอไปอยู่ ก็ได้รู้จักกับหมูตัวอื่นๆ ก็ไปพูดทักทายกับหมูทั้งหลายว่า ที่นี้ดีนะ น่ารื่นรมย์นะ

เจ้าหมูอื่นก็บอกว่า มันก็น่ารื่นรมย์อยู่หรอก แต่มันมีภัยอันตรายนะ เจ้าหมูใหม่ก็บอกว่า ข้าเห็นแกก็พอจะรู้ว่า น่าจะมีภัย เพราะว่า ขนาดอาหารดี ถิ่นที่อยู่ดีอย่างนี้ ตัวแกยังไม่ค่อยมีเนื้อมีหนังเท่าใดเลย แสดงว่าคงกลัวอะไรอยู่ เมื่อใจไม่ดี มีความหวาดกลัว ก็เลยซุบซิดกันไปหมด แล้วภัยอะไรล่ะที่ว่ามี

หมูเจ้าถิ่นก็เล่าว่า ที่นี่มีเสือ มันมากินพวกเราเรื่อยเลย ทำให้พวกเราอยู่ไม่เป็นสุข พอเช้าขึ้นก็มาจับเอาหมูไปตัวหนึ่ง พอมาที่ หมูก็แตกตื่นวิ่งหนีกัน ตัวไหนหนีไม่ทัน มันจับได้ มันก็เอาไปกิน เสือกินหมูไปทุกวันๆ หมูจึงอยู่กันไม่เป็นสุข

หมูใหม่ก็ถามว่า เสือกี่ตัว หมูถิ่นตอบว่ามีตัวเดียว ถามว่า แล้วพวกเรามีตั้งเยอะหลายสิบหลายร้อย ทำไมสู้ไม่ได้ ตอบว่า เสือมันเก่งนี่ ก็สู้ไม่ได้ หมูใหม่บอกว่า ต้องสู้ได้ มาเตรียมตัวกัน

เจ้าหมูใหม่ก็บอกวิธีการสู้ด้วยยุทธวิธี นี่หมูก็มียุทธวิธีเหมือนกัน หมูก็จัดกระบวนทัพ โดยจัดกองหมูเป็นชั้นๆ ให้พวกหมูที่มีเขี้ยวคมชุดหลุม

บริเวณนั้นเป็นเขามีโขดหินด้วย ตรงโขดหินที่หนึ่งซึ่งเจ้าหมูใหม่จะขึ้นไปอยู่ มันก็ให้ชุดหลุมหลังโขดหินแห่งนั้นหนึ่งหลุม เป็นหลุมที่ขึ้นง่าย แต่ด้านหน้าให้ชุดหลุมใหญ่ ที่ตกลงมาบนโขดแล้วจะไถลลงไปและจะขึ้นไม่ได้

เมื่อเตรียมการเสร็จแล้ว ก็บอกให้เข้าประจำที่ เจ้าหมูใหม่ก็ขึ้นไปอยู่บนโขดหิน

เสือมา นึกว่า หมูพอเห็นเสือก็จะแตกตื่นหนีกระเจิงไป แต่คราวนี้หมูไม่หนี

เจ้าหมูใหม่สอนพวกหมูเจ้าถิ่นไว้ว่า เสือทำอะไร เรา ก็ทำอย่างนั้นบ้าง ตอนแรก เสือมันจ้องถ่มตาเข้ามา พวกหมูก็จ้องถ่มตาเสือบ้าง เสือหายใจพืดใหญ่ พวกหมูก็หายใจพืดใหญ่บ้าง ขออภัย เจ้าเสือถ่ายปัสสาวะ พวกหมูก็ถ่ายปัสสาวะบ้าง เป็นกิริยาของสัตว์ที่จะต่อสู้ ปราบกฏว่า ทำไปทำมา เจ้าเสือชักจะครั่นคร้าม ไปๆ มาๆ ก็เลยถอย

ที่นี้ที่ทางผ่าน มีดาบสขี้โกงตนหนึ่งตั้งอาศรมอยู่ เจ้าดาบสขี้โกงเคยได้เศษอาหารจากเสือตัวนี้ พอเสือกินเหลือ ดาบสตนนี้ก็พลอยได้กินเนื้อหมูด้วย

วันนั้น พอเห็นเสือมา ไม่เห็นมีหมูมาด้วย และดูหน้าตาเสือไม่ค่อยผ่องใส ทำทางไม่สง่า ดาบสจึงถามเจ้าเสือว่าทำไมเป็นอย่างนี้ละ เจ้าเสือก็เล่าให้ฟัง ดาบสขี้โกงก็เลยบอกว่า ไปกลัวมันทำไม พอคำรามแล้วก็ปรีเข้าไปเลย พวกมันก็จะแตกกระจัดกระจายไปเอง

เจ้าเสือได้กำลังใจ ก็กลับไปใหม่ เข้าไปตั้งท่า จ้องถ่มทิ้งแล้วคำราม พอคำรามแล้วก็กระโดดเลย พุ่งเข้าไปหาหมูตัวที่เด่นอยู่บนโขดหิน

เจ้าหมูของช่างไม้เตรียมตัวพร้อมอยู่แล้ว ก็หลบลงไปหลุมข้างหลัง เจ้าเสือพุ่งทะยานมาอย่างแรง ยิ่งตัวไม่ได้ ก็ถลตกลงไปในหลุมข้างหน้า ซึ่งเป็นหลุมลึกที่ขื่นไม่ได้ เจ้าเสือก็ติดหลุม พวกหมูก็เลยมากินเสือ

แทนที่เสือจะกินหมู แต่คราวนี้หมูกินเสือ พวกหมูบอกว่าไม่เคยกินเนื้อเสือเลย มันจะอร่อยแค่ไหน เลยมารุมกินกันใหญ่

เสร็จแล้วหมูใหม่ก็บอกว่า ที่นี้พวกเราคงสบายแล้วนะ ศัตรูตัวร้ายหมดไปแล้ว

พวกหมูทั้งหลายก็บอกว่า หมดอะไรละ ยังมีตัววางแผนอยู่โน้นไง ก็คือดาบสโกงนั่นแหละ เสือตัวนี้ไปแล้วก็จริง แต่เดี๋ยวดาบสนั่นก็ไปเอาเสืออื่นมาอีก สิบตัวก็ยังได้ เพราะฉะนั้นเราต้องไปจัดการกับดาบส

ว่าอย่างนั้นแล้ว กองทัพหมุ่ก็พากันไปหาดาบส ดาบสก็ ...เอ๊ะ อะไรกันนี่ โอ้โฮ! นี่แสดงว่าเสือคงต้องตายแล้ว ดาบสเลยหนีขึ้นต้นไม้

พอดาบสหนีไปขึ้นต้นไม้ พวกหมุ่ก็เอาเขี้ยวที่คมชูดรากต้นไม้ จนกระทั่งต้นไม้โค่นลงมา หมุ่ทั้งหลายก็เลยกินดาบสนั้นเข้าไปด้วยหมดเลย

นี่เป็นเรื่องชาดกที่แสดงให้เห็นว่า ความสามัคคีทำให้หมู่มากกินเสือได้ หมูชนะเสือด้วยความสามัคคี

นี่เป็นเรื่องชาดกที่ควรเอามาเล่าให้เด็กฟัง เพื่อให้ซึ่งใจ มีวินัย และมีมั่นในสามัคคี

หลักการสร้างความสามัคคี

ความสามัคคีของหมู่ชนเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้คนมีกำลัง ถ้าคนในชาติไม่มีความสามัคคี ทำอะไรไม่พร้อมเพรียงกัน คนนี้พูดอย่างหนึ่ง คนนั้นพูดอย่างหนึ่ง มัวแต่ทะเลาะกัน ก็หมดกำลัง

หนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง หนึ่งลบหนึ่งเป็นศูนย์ คนไทยเราถ้าไม่สามัคคี มี ๖๐ ล้าน เป็นฝ่ายละ ๓๐ ล้าน ลบกันก็เหลือ ๐ แต่ถ้าบวกกันก็ได้ครบ ๖๐ เพราะฉะนั้น ต้องมีความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นพลัง และทั้งเป็นบรรยากาศให้เกิดความสุข ความร่มเย็น ความมั่นคงมั่นใจ และความมั่งคั่ง ความดีทั้งหลาย เป็นเรื่องขึ้นชูจิตใจ

บอกแล้วว่า สามัคคีนั้นเกิดจาก *หนึ่ง* มีวินัย รู้เข้าใจระเบียบชีวิตระบบสังคม รักษากฎกติกาข้อตกลงนัดหมายถูกลำดับขั้นตอน *สอง* มีใจรักใคร่ไมตรี สม่ครสมานประสานใจร่วมใจพร้อมใจกัน

ท่านจึงแยกสามัคคีเป็น

๑. **กายสามัคคี** ความพร้อมเพรียงทางกาย
๒. **จิตสามัคคี** ความพร้อมเพรียงทางจิตใจ

กายสามัคคีสำเร็จด้วยวินัย คือมีชีวิตมีสังคมที่ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนเป็นระบบ ตั้งแต่วัฒนธรรมประเพณี

อย่างญาติโยม อาศัยวัฒนธรรมประเพณี พอมีงานบุญกุศลขึ้น ก็มาพร้อมกัน เกิด**กายสามัคคี** และในเวลานั้น ใจก็นุ่มไปในบุญกุศลเหมือนกัน ใจก็เกิด**จิตสามัคคี** เลยได้**สามัคคี** ทั้งสองอย่าง ก็ขอให้เรามีทั้ง**กายสามัคคี** และ**จิตสามัคคี**

จิตสามัคคีคือต้องอาศัยธรรมะมาช่วย ก็เลยอยากพูดถึง
หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี

หลักธรรมที่ทำให้เกิดสามัคคี พระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายชั้น
วันนี้มาพูดเป็นเนื้อหาธรรมกันนิดหน่อย

หลักธรรมใหญ่ที่ยึดสังคัมไว้ในสามัคคี

หลักธรรมชั้นที่หนึ่ง ที่ทำให้เกิดความสามัคคี ก็คือ การ
สงเคราะห์กัน

มนุษย์เราอยู่ร่วมกันในสังคัม ก็ต้องมีการสงเคราะห์ การ
สงเคราะห์นั้น โดยเนื้อหาสาระที่แท้แปลว่า ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันได้

สงเคราะห์ ไม่ใช่แค่ว่าทางกายเอาของไปให้กันเฉยๆ
สงเคราะห์มีความหมายลึกลงไปจิตใจ แปลว่ายึดเหนี่ยวจิตใจ

“สงเคราะห์” เป็นคำตรงข้ามกับ “วิเคราะห์”

วิเคราะห์ แปลว่าแยกแยะ เราเอาอะไรมา แล้วจับแยก
ออกๆ เรียกว่า วิเคราะห์

ทีนี้ ถ้าจับมารวมกัน ท่านเรียกว่า สังเคราะห์ หรือ
สงเคราะห์ ก็ได้ อันเดียวกัน แต่พอมาใช้ในภาษาไทย ก็มีการ
บัญญัติความหมายที่ทำให้ต่างกันไป เช่น สังเคราะห์ในทาง
เคมี เป็นต้น ในที่นี้อ่าไปถือ ก็คือศัพท์เดียวกันนั้นแหละ
แปลว่า เอามารวมกัน ประสานกัน ผูกกัน

คนเราต้องมีการสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวจิตใจกัน ให้รวมใจ
รวมใจกัน ซึ่งประสานตั้งแต่ทางกายในด้านรูปธรรมด้วย

หลักการสงเคราะห์นี้เรียกว่า **สังคหัตถุ** มี ๔ ประการ คือ

๑. ทาน การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน

คนเราแต่ละคนจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบยังชีพ เริ่มด้วยปัจจัย ๔ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็บังคับให้แต่ละคนต้องแสวงหา ทำการทำงาน หาเงินหาทอง

ในเมื่อแต่ละคนคิดหาเงินหาทอง หาปัจจัย ๔ เข้ามาให้แก่ตัว คิดอยู่ทางเดียวบอ่ยเข้าๆ ต่อมาก็หุนความโลภให้พอกหนาขึ้นๆ อยากรจะได้อีกมากขึ้นๆ แล้วพอได้มาก ก็อยากได้มากยิ่งขึ้นไป คิดแต่จะได้จะเอาๆ พอเป็นอย่างนี้ จิตใจก็คับแคบลง หาทางแก่งแย่งชิงกัน แล้วก็ขัดแย้งทะเลาะวิวาทกัน ทำให้เดือดร้อน อยู่กันไม่เป็นสุข สามัคคีก็เกิดไม่ได้

พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า เบื้องแรก เธออยู่ในโลก เมื่อพึ่งพาอาศัยวัตถุ ต้องแสวงหาวัตถุ ก็ อย่าคิดแต่จะได้จะเอาอย่างเดียว ควรคิดให้ด้วย

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนหลัก “ทาน” ขึ้นมาก่อน

ทาน ก็คือการให้ การแบ่งปัน เผื่อแผ่กัน คนที่เขาดี้อยโอกาส ขาดกำลังความสามารถ ไม่มีทางไป เมื่อเราไปเผื่อแผ่แบ่งปันให้ เขาก็จะเป็นอยู่ได้ และมีเครื่องอาศัยที่จะตั้งตัวขึ้นได้ต่อไป นี่คือการให้ขั้นพื้นฐาน

ทานนี้ **ให้ด้วยเมตตา** คือ เขาอยู่เป็นปกติดี เรามีน้ำใจ จะแสดงความรัก ความปรารถนาดี ก็ให้ ก็มี

ให้ด้วยกรุณา คือ เมื่อเขาขาดแคลน หรือตกทุกข์ได้ยาก จะช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์ จึงให้ ก็มี

ให้ด้วยมุทิตา คือ เห็นเขาทำความดีทำเรื่องสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ ก้อนุโมทนา จะสนับสนุน จึงไปให้ ก็มี

นี่คือ “ทาน” การให้ ๓ แบบ จะเห็นว่า นี่ก็หนึ่งละ เป็น หลักกรรมภาคปฏิบัติ ซึ่งโยงไปหาธรรมที่เป็นคุณสมบัติใน จิตใจ คือจะให้ ก็ต้องมี เมตตา กรุณา มุทิตา ซึ่งเป็นคุณธรรม ประจำใจ ในชุด **พรหมวิหาร ๔** ที่เราพูดเราสอนกันมาก

ที่ว่ำนั้นแค่ชื้อทาน แต่คุณธรรมในใจชุด **พรหมวิหาร ๔** นั้น จะแสดงออกทุกด้าน สำเร็จผลครบบริบูรณ์ ต้องมาออกที่ **สังคหัตถ์ ๔** นี้ทั้งชุด

นอกจากนั้น เมื่อแสดงออกที่ **สังคหัตถ์ ๔** แล้ว ก็จะไม่ มีใครตำหนิได้ว่า คุณดีแต่พูดว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ไม่เห็นทำอะไรออกมา ตอนนี้จะออกมาเป็นกิจกรรมให้เห็นชัดๆ ไม่ใช่แค่ใจมีเมตตากรุณา แต่ต้องออกสู่กายวาจาปฏิบัติด้วย

เมื่อกันี้ ได้พูดมาถึง **สังคหัตถ์ ๔** ข้อ ๑ คือ ทาน ให้วัตถุกัน หรือจะให้ความรู้ ให้วิทยา ก็ได้ ทีนี้ต่อไป

๒. ปิยวาจา วาจนารัก พูดด้วยใจรัก

พูดดีด้วยเมตตา คือ เวลาอยู่กันตามปกติ ก็พูดด้วยความ รัก ความปรารถนาดี มีไมตรีจิตมิตรภาพ

พูดดีด้วยกรุณา คือ เวลาเขาตกทุกข์ได้เดือดร้อนก็ ปลอดภัยนึ้ให้กำลังใจ พูดแนะนำบอกวิธีแก้ปัญหา

พูดดีด้วยมุทิตา คือ เวลาเขาทำอะไรดีงาม ถูกต้อง น่ายก ย่อง ก็พูดส่งเสริม อย่างพ่อแม่เห็นลูกทำดี ประสบความสำเร็จ ก็พูดให้กำลังใจ ส่งเสริม

นี่คือ ปิยวาจา ที่แสดงออกมาจาก **พรหมวิหาร ๔**

๓. อุตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์

ข้อนี้หมายความว่า ทำประโยชน์แก่เขา ด้วยกำลังความสามารถของตน เรามีกำลังกายก็ตาม กำลังสติปัญญา ก็ตาม กำลังคุณความดีงามก็ตาม ก็เอามาช่วยทำประโยชน์แก่ผู้อื่น

ช่วยด้วยเมตตา คือ ในยามปกติ เขาทำอะไรก็ชวนช่วย ช่วยเหลือ เช่น เดินไปด้วยกัน เขาหิ้วของหลายชิ้น เราถือเปล่า ก็แบ่งมาช่วยถือ เห็นเขาพบก้นยื่นคอยอยู่ ก็ช่วยเอาก้อนมาให้นั่ง

ช่วยด้วยกรุณา คือ ในยามเขาทุกข์ยากเดือดร้อน ก็ช่วยเขาให้พ้นทุกข์ เช่น ช่วยคนตกน้ำ ช่วยคนติดไฟไหม้ คนแก่คนเฒ่าเขาเข้าไม่ดี จะลุกจะเดินลำบาก ก็ไปช่วย ไปพยุง จูงคนพิการข้ามถนน ฯลฯ

ช่วยด้วยมุทิตา คือ ยามเขาทำความดี อย่างมาทำบุญที่วัด สร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำถนนสาธารณะ ก็ไปช่วย ไปส่งเสริมการทำทำความดี ทำประโยชน์ต่างๆ

๔. สمانัตตตา มีตนเสมอ เอาตัวเข้าสมาน เข้าร่วมอย่างเสมอภาค

คราวนี้เข้าถึงตัวกันเลย คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ **ยามสุข** สุขร่วมด้วย **ยามทุกข์** ไม่ทิ้งกัน มีปัญหาก็ร่วมช่วยแก้ไข **ยามปกติ** ก็เสมอหน้า ไม่ดูถูกดูหมิ่นไม่เหยียดหยามกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความเสมอภาค ตั้งมั่นในอุเบกขา มีจิตใจเป็นธรรม

สังคหัตถุ ๔ ประการนี้ เป็นหลักสำคัญที่จะรักษาสังคมไว้ สังคมของเราจะตั้งอยู่ใน**สามัคคี** มันคง มีเอกภาพ ต้องมีสังคหัตถุตั้งแต่ในครอบครัว

แค่ในครอบครัว ถ้าพ่อแม่ไม่มีสังคหวัตถุ ก็บ้านแตก
ครอบครัวแยก อยู่ไม่ได้ พ่อแม่ต้องมี ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา
จนถึงสมานัตตตา ที่ร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูก มีความเป็นธรรมต่อ
ลูกเสมอหน้า เป็นต้น

หลักธรรมสำคัญที่สร้างสรรค์ประชาสามัคคี

พูดไปหมวดหนึ่งแล้ว ทีนี้ ลึกเข้าไปอีก พระพุทธเจ้าทรง
สอนหลักความสามัคคีให้แก่สงฆ์

สงฆ์ที่จะมีความสามัคคี อยู่กันดีได้ มีใจถึงกัน ต้องมี
หลักธรรมผูกใจกันไว้ ทำให้ระลึกถึงกัน

ตอนนี้ ถ้ามีเด็กนักเรียนมา ต้องทนายปัญหา ถามว่า
หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ เพื่อให้เกิดความสามัคคี ในหมู่
ชนที่เป็นประชาธิปไตย เรียกว่าอะไรเอ่ย

ตอบว่า คือหลัก **สาราณียธรรม ๖**

สังคมของเราถือกันว่าเป็นสังคมประชาธิปไตย แต่มักพูด
กันอยู่แค่เรื่องรูปแบบ เรื่องระเบียบกฎกติกา ซึ่งแม้จะสำคัญ ก็
เป็นเพียงด้านเดียว ไม่ค่อยพูดกันถึงเนื้อหาสาระทางนามธรรม

เอาง่ายๆ บางทีก็พูดกันจนชาวบ้านเข้าใจว่า แค่**เลือกตั้ง**ก็เป็น
ประชาธิปไตยพอแล้ว หนักกว่านั้น ไม่ได้คิดกันให้จริงจังว่า ถ้า**เลือก**
(ส)**ตั้งค้** ยังจะถือเป็น**เลือกตั้ง**ได้ไหม และ**เลือก(ส)ตั้งค้**นั้นจะคุ้ม
หรือไม่กับการทำลายประชากรให้เสียนิสัยเสื่อมคุณภาพในระยะยาว

ในด้านนามธรรม ถ้าเราไม่มีคุณธรรม จะเกิดความ
สามัคคี เป็นสังคมประชาธิปไตยที่ดีได้อย่างไร ถ้าเป็น
ประชาธิปไตยแบบแย่งชิงกัน ก็อ่อนแอ แล้วก็ไม่ไปไม่ไกล

สังคมประชาธิปไตย ต้องเป็นสังคมที่มีความพร้อมเพรียงสามัคคี เพราะว่าหลักการสำคัญของสังคมประชาธิปไตยนั้น คือ การจัดสรรให้หมู่มนุษย์ในสังคมนั้น อยู่กันด้วยดีมีความสุขสงบสุข ซึ่งจะเอื้อโอกาสให้ทุกคนที่ร่วมอยู่ในสังคมนั้น นอกจากอยู่ดีมีความสุข และทำกิจการต่างๆ ได้ด้วยดีแล้ว ที่สำคัญยิ่งก็คือ จะได้สามารถพัฒนาชีวิตของตนได้ดีที่สุด

ที่นี่ ถ้ามีวุ่นวายกับเรื่องจุกจิกไร้สาระ ชัดแย้งทะเลาะกันในเรื่องไม่เป็นแก่นสาร เช่นเรื่องแย่งชิงผลประโยชน์ ก็เสียเวลาเปล่า ทุกคนก็เดือดร้อน ประโยชน์ของการมีสังคมประชาธิปไตยก็ไม่เกิดขึ้น ท่านจึงให้มีหลัก **สาราณียธรรม ๖** ประการ คือ

๑. เมตตาภาวกรรม จะทำอะไร ก็ทำด้วยเมตตา หมายความว่า ทำการต่างๆ ที่เป็นการเกื้อกูล ร่วมมือสร้างสรรค์ ด้วยความหวังดี ปราบปรามดี ไม่ได้คิดเคียดแค้น ไม่ได้คิดแกล้ง อยู่ด้วยกัน ก็คิดแต่จะทำดี เกื้อกูล ทำประโยชน์แก่กัน และร่วมกันทำประโยชน์

๒. เมตตาวจีกรรม พูดอะไร ก็พูดด้วยเมตตา มีไมตรีสนทนา เจรจา แนะนำด้วยใจหวังดี สือปัญญาที่จะแก้ปัญหาย ด้วยวาจาสุภาพ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของเขา แม้เขาจะทำผิดไป ก็พูด เพื่อช่วยกันหาทางแก้ไข ไม่ใช่ตั้งใจพูดเพื่อแกล้ง เพื่อข่มขู่ เพื่อจะทำร้าย ที่จะทำให้วุ่นวาย ทำให้แตกแยกกัน

๓. เมตตาโมกกรรม คิดอะไรก็คิดด้วยเมตตา นึกถึงกัน ด้วยปรารถนาดี ตั้งใจดี หวังดี อยากให้เขามีความสุข มีหน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเมตตาถึงในใจ รักใคร่ปรารถนาดีอย่างจริงใจ

๔. สาธารณโภคี แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม ลาภคือผลประโยชน์ ตรงนี้สำคัญไม่น้อย อย่างพระสงฆ์ แม้จะเป็นหมู่ชนที่นับว่าใช้วัตถุน้อยที่สุดแล้ว ถ้าไม่มีความเสมอภาคในเรื่องลาภ ก็ยังเกิดปัญหา

อย่างเช่นพระภิกษุเทศก์ คือพระผู้มีหน้าที่จัดแจกอาหารที่สมัยนี้เกี่ยวกับเรื่องการจัดพระรับกิจนิมนต์ไปงานต่างๆ ถ้าจัดอย่างไม่เสมอภาค ไม่ยุติธรรม ไม่สม่ำเสมอ พระสงฆ์ก็ยิ่งแตกสามัคคีได้ จะพูดไปไยถึงสังคมนาติโยมที่ต้องอาศัยวัตถุมาก ถ้าไม่มีความเสมอภาค ไม่มีความเป็นธรรมในเรื่องลาภเรื่องผลประโยชน์ ก็จะยุ่งวุ่นวายมาก

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสข้อที่ ๔ คือ แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม แล้วก็ฝึกคนให้ไม่มัวคิดเอาแต่ตัว ให้คิดถึงคนอื่นบ้าง ให้คนอื่นมีส่วนร่วม จนกระทั่งเป็นพระโสดาบัน ก็เป็นสาธารณโภคีแท้ “ของข้าพเจ้า ใครต้องการกินใช้ ก็กินใช้เถิด”

๕. คีลสามัญญา มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติ รักษาวินัยเสมอกัน ถ้ามีความประพฤติไม่เข้ากัน ไม่อยู่ในระเบียบวินัยของส่วนรวม ลักลั่นกัน ตั้งกติกาแล้วไม่เคารพ คนนี้คอยละเมิดกฎ ไม่เข้าสังคัมก็ไปไม่รอด เพราะฉะนั้น จะต้องมีการมีศีลเสมอกัน เคารพกฎเกณฑ์กติกา ตั้งอยู่ในวินัย มีความประพฤติดีเสมอกัน (คำเดิมเป็นคุณศัพท์ว่า “คีลสามัญญคตา” แต่ตัดสั้นให้เรียกสะดวกในภาษาไทย)

เหมือนอย่างพระ ถ้าประพฤติไม่เสมอกัน เดียวก็แตกแยกองค์นี้ระแวงองค์นั้น องค์นั้นประพฤติไม่ดี หมู่คณะรังเกียจ ในที่สุดก็อาจจะสังฆเภท ถ้าไม่ถึงสังฆเภท ก็ร้างวานไป

๖. ทิฏฐิสามัญญา มีทิฏฐิเสมอกัน คือ ยึดถือในหลักการใหญ่อันเดียวกัน อย่างพระสงฆ์ ก็ต้องถือหลักการของพระพุทธศาสนา เช่น หลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานอันเดียวกัน มิฉะนั้นก็แตกสามัคคี วุ่นวาย มั่วทะเลาะกัน ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม

สังคมประชาธิปไตย ก็ต้องยอมรับและยึดถือหลักการประชาธิปไตยเป็นอันเดียวกัน

ถ้าไม่มีหลักการที่จะยึดถือเป็นอันเดียวกัน เดียวก็แตกแยกทะเลาะวิวาท อย่างสังคมของพวกที่ถือประชาธิปไตย พอมีพวกถือสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ ถึงกับรบกันเป็นสงคราม หรือแคะแวงกันว่าจะเป็นเผด็จการ ก็จะไม่เอากันตาย

ทิฏฐินี้เรื่องใหญ่ ทำให้การแตกแยกฝังลึก ร้าวฉานอย่างรุนแรงและยาวนาน ยึดเยื้อที่สุด ฉะนั้น จึงต้องมีทิฏฐิสามัญญา คือสังคมต้องมีหลักการใหญ่ที่ยึดถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ถ้ายึดถือหลักการใหญ่เดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวแล้ว สังคมก็สามัคคี โดยเฉพาะถ้าสังคมใดมีจุดหมายร่วมเป็นหนึ่งเดียว ก็จะรวมใจคนให้เกิดพลังเข้มแข็ง และจะเดินหน้าพุ่งไปสู่เป้าหมาย สังคมจะก้าวไปอย่างมั่นคงเข้มแข็งที่สุด และจะประสบความสำเร็จ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ขาดจุดหมายร่วม ไม่มีจุดหมายร่วมที่จะรวมคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้มีกำลังเข้มแข็ง เรื่องนี้ จะต้องแก้ไขให้ได้

สารานียธรรม ๖ ประการนี้ พระต้องสำรวจตัวเองในชีวิตสงฆ์ ก็ขอให้ญาติโยมสำรวจสังคมของตัวเองด้วย ขอให้เอามาใช้สำรวจคนในสังคมไทยของเราทั้งหมด

โลกไร้พรมแดน ต้องมีสามัคคีที่สากล

หลักธรรมสำคัญ ที่ควรนำมาปฏิบัติ ยังมีอีก โดยเฉพาะในยุคนี้ ที่ว่าเป็นโลกาภิวัตน์ โลกไร้พรมแดน มนุษย์จะต้องมีความสามัคคีกว้างออกไป จนถึงขั้นเป็นสากล

ดังที่ว่าแล้ว สามัคคีมีหลายระดับ ขยายไปจนถึงระดับโลก ทำอย่างไรจะให้โลกมีความสามัคคี จะได้อยู่กันสันติภาพ มีสันติสุข

คำตอบคือ ทั้งโลกต้องมีความเป็นสากลที่ร่วมกัน ที่จะทำให้ไม่ทะเลาะวิวาท คือ คนทั้งโลกต้องถือหลักการแห่งความเป็นสากล ๓ อย่าง

แต่เมื่อเอาหลักความเป็นสากล ๓ อย่างนั้น มาตรวจสอบดู ก็เห็นชัดเลยว่า โลกนี้ขาดไว้ จึงไปไม่รอด

โยมลองดูก็แล้วกันว่า ที่ทะเลาะกันอยู่ทุกวันนี้ เป็นเพราะขาด **ความเป็นสากล ๓** ประการนี้ หรือเปล่า

ความเป็นสากลที่ **๑** คือ **เมตตาที่เป็นสากล** มีความรัก ความปรารถนาดีอย่างสากล ที่เรียกว่า “อัปมัญญา” แปลว่า ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต หมายความว่า รักทั่วไป ไม่จำกัดว่าต้องเป็นพวกนี้กลุ่มนี้เท่านั้น ฉะนั้นจึงจะรัก พวกกลุ่มนั้น ฉันทเกลียด ต้องรักมวลงเพื่อนมนุษย์ตลอดจนสรรพสัตว์ เป็นความรักด้วยเมตตาที่ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดแบ่งแยก

ความเป็นสากลที่ **๒** คือ **สังฆธรรมหรือความจริงที่เป็นสากล** หมายความว่า ความจริงต้องเป็นจริงอย่างเดียวกันหมด ไม่ว่าจะไปใช้ในประเทศไหน แก่นชาติไหน ศาสนาไหน ก็ต้องเป็นอย่างเดียวกัน

อย่างเช่น ถ้าถือว่า ทำดีได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว ก็ต้องเสมอกันทุกคนทุกคน ไม่ใช่ว่า คนพวกนี้ไม่นับถือฉัน มันทำดีก็ไม่ไปสวรรค์ พวกนี้ถึงจะทำดี แต่มันไม่เชื่อฉัน ก็ต้องไปนรก อย่างนี้ความจริงไม่เป็นสากล

ความจริงต้องสากล ใช้ได้ทุกแห่งทุกเมื่อแก่ทุกคนเสมอหน้า ทำดี ผลต้องดี ทำชั่ว ผลต้องชั่ว เป็นกลางๆ ตามเหตุปัจจัย อย่างนี้เป็นสากลในแง่ศีลธรรม คือความจริงที่เป็นสากล

ความเป็นสากลที่ ๓ คือ **ความเป็นมนุษย์ที่สากล** มองมนุษย์เป็นคนเหมือนกันหมด ไม่แบ่งแยกว่าเป็นกลุ่มชนไหน เชื้อชาติไหน ศาสนาไหน ทุกคนเป็นคนเหมือนกัน การทำร้ายคนอื่น ไม่ดีทั้งนั้น

อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า มนุษย์ทุกคน สัตว์ทุกตัว รักชีวิตของตน หวาดกลัวต่อความตาย รักสุขเกลียดทุกข์ทั้งนั้น ไม่ควรฆ่ากัน ไม่ควรเบียดเบียนกัน อันนี้เป็นหลักความจริงที่เป็นกลาง ไม่จำกัดแบ่งแยก ไม่ใช่ว่ามนุษย์พวกนี้นับถืออย่างโน้น ฆ่าแล้วบาป ถ้าเป็นมนุษย์พวกโน้นนับถืออย่างโน้น ฆ่าไม่บาป อย่างนี้ก็จบ สามีคือไม่มา สันติไม่มี

ความเป็นสากล ๓ อย่างนี้ ปัจจุบันหาได้ใหม่ในโลกนี้ แน่แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาสอนความเป็นสากล ๓ ประการนี้ และยืนยันว่า:

ถ้าโลกไม่สามารถถือความเป็นสากล ๓ อย่างนี้ โลกก็ไม่มีความสงบสุข ไม่อาจถึงสันติภาพ ต้องเบียดเบียนกันเรื่อยไป

โลกจะสากลได้อย่างไร เมื่อใจคนยังคับแคบกีดกัน

เรื่องไม่จบ ยังมีต่ออีก เพราะสามัคคีนี้เป็นเรื่องใหญ่ ความเจริญไปไกลถึงกันทั้งโลกแล้ว คนต้องพัฒนาให้ทัน เมื่อว่าอารยธรรมเป็นโลกาภิวัตน์ คนก็ต้องมีใจอารยะไร้พรมแดน

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนคนให้พัฒนาจนถึงขั้นเป็นอริยะ คือเป็นอารยชนที่แท้ อริยชนขั้นต้นสุดก็คือ พระโสดาบัน

ความเป็นโสดาบันมีเกณฑ์วัดหลายอย่าง เกณฑ์อย่างหนึ่งคือ **ไม่มีมัจฉริยะ ๕** ประการ

“มัจฉริยะ” แปลว่า ความตระหนี่ ความหวงแหนกีดกันในหมู่มนุษย์ มีอยู่ ๕ ประการ ซึ่งต้องแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขไม่ได้ คนก็ยังมีใจคับแคบ สามัคคีที่แท้จริงก็ไม่มีได้ โลกก็ไม่มีทางสงบ

มองดูซิ ในโลกนี้ หมดหรือยัง ความตระหนี่หวงแหนกีดกัน คือ **มัจฉริยะ ๕** ประการ ต่อไปนี้

๑. อาวาสมัจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันในเรื่องที่อยู่อาศัย เช่น ประเทศนี้ ดินแดนนี้เป็นของข้า แกร่เข้ามาไม่ได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่ง เรื่องนี้ยากจะบัญญัติโยม ไม่ใช่่ง่ายหรอก แต่มันเป็นความจริงว่า ถ้ามนุษย์ยังหวงแหนกีดกันกันอยู่ เพื่อแผ่กันไม่ได้ ก็ไม่มีทางพบสันติสุข

๒. กุลมัจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันในเรื่องวงศ์เผ่าเหล่ากอ ชชาติพันธุ์ หมู่พวก ว่าเป็นกลุ่มนี้ เผ่านี้ ชชาติพันธุ์นี้ เรื่องเผ่าพันธุ์นี้ก็เป็นเรื่องใหญ่อีก ในหลายหมู่หลายพวก แม้แต่จะแต่งงานกันก็ยังไม่ได้

เมืองไทยเรานี่ เรื่องมัจฉริยะแบบนี้ นับว่าน้อยที่สุดในโลกแล้ว แม้ว่าจะยังมีอยู่บ้างในฐานะปะทุชน

ข้อหนึ่ง หวงแหนที่อยู่อาศัย หวงถิ่นดินแดน ว่ากันหนักมาก
ข้อสอง เรื่องพงศ์เฝ้าเหล่ากอกชาติพันธุ์ ก็หวงกันอย่างรุนแรง คน
 ทะเลาะกันด้วยเรื่องนี้มากแค่นั้น คุณสิ เวลาวินิจฉัยหรือตัดสิน
 โน่นนี่นั่น เขาเอาอะไรเป็นเกณฑ์ เอาความถูกต้องเป็นเกณฑ์
 วินิจฉัย หรือเอาความเป็นพวกเป็นต้น เป็นเกณฑ์ตัดสิน

ถ้าเอาความเป็นพวกเป็นต้น เป็นเกณฑ์วินิจฉัย ก็ไม่มี
 ทางจบ ต้องเอาธรรม เอาความจริงความถูกต้องเป็นเกณฑ์
 ตัดสิน พูดสั้นๆ ว่าเป็น “ธรรมาธิปไตย” แต่มนุษย์ที่ว่าเจริญนัก
 เวลานี้ทำได้ไหม โลกจะไปรอดหรือไม่ ดูไม่ยาก แค่นี้ก็ชัด

เพราะฉะนั้น ต้องถามตัวเองและถามกันและกันว่า เวลา
 วินิจฉัยตัดสินเรื่องราว เราเอาอะไรเป็นเกณฑ์เป็นมาตรฐาน
 เราเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน เป็น
 ธรรมาธิปไตย หรือเอาความเป็นเผ่าเป็นพวกเข้าว่า เป็นต้น

๓. ลาภมัจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันในเรื่อง
 ผลประโยชน์ นี่ก็เป็นเรื่องยุ่งใหญ่เหมือนกัน

ยิ่งในโลกธุรกิจปัจจุบัน คนทะเลาะกัน จนถึงทำสงคราม
 ร้อนสงครามเย็นกันเพราะเรื่องผลประโยชน์นำหน้า จนจะ
 กลายเป็นภาวะไร้สันติภาพอย่างยั่งยืน

๔. วรรณมัจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่อง
 วรรณะ คือ แบ่งชั้น แบ่งวรรณะ แบ่งแยกว่า ผิวสีโน้น ผิวสีนี้
 ผิวขาว ผิวเหลือง ผิวดำ แค่นี้ก็วุ่นวายไปไม่รอด

ประเทศที่ว่าพัฒนาลึกลับแล้ว ยังติดข้อนี้กันหนักหนา
 ประเทศไทยนี้นับว่าเบาที่สุดแล้ว

๕. ธรรมัจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องภูมิ ธรรมภูมิปัญญา และความสำเร็จต่างๆ เช่น ในทางวิชาการ ความหวงแหนในเรื่องสิทธิ เรื่องสินทรัพย์ทางปัญญา ก็เกี่ยวกับข้อนี้ด้วย

ความสำเร็จต่างๆ นั้น คนยังหวงแหนกันนัก ก็เป็นภาวะที่ใจยังแคบอยู่ ซึ่งพัวพันกับภาวะจิตฝ่ายอกุศลหลายอย่าง ตามประสาปุถุชน รวมทั้งความหวาดกลัว เช่น กลัวว่าถ้าคนพวกอื่นได้อันนี้ไป เกิดมันโกรธเรา มันก็อาจมาทำลายเราได้ พวกเราจะแย่ง เพราะฉะนั้น จะเผื่อแผ่มันไม่ได้

ความหวงแหนกีดกันด้านนี้ที่เป็นปัญหาซับซ้อนขึ้นมา ก็เพราะมีเงื่อนไขในเรื่องธุรกิจหรือผลประโยชน์เข้ามายุ่งด้วย

ในสภาพนี้ ทั้งสองฝ่ายเหมือนกับแย่งผลประโยชน์กัน เช่นว่าผู้ที่ประดิษฐ์คิดค้นบางพวกบางที่ก็มุ่งไปที่ผลประโยชน์ โดยไม่มีใจจริงที่รักธรรมรักปัญญา อันใฝ่จะแก้ปัญหามาหรือสร้างสรรค์เพื่อความดีงามประโยชน์สุขของโลกของชีวิต

ฝ่ายพวกที่จะเอาธรรมเอาวิชาไปใช้ ก็ทำแบบเอาเปรียบ เห็นแก่จะได้จะเอาด้วยโลภะตามตัณหา มิได้มีความเคารพ ธรรมเคารพวิทยาโดยจริงใจ มิได้แสดงความยอมรับนับถือ เชื้อเพื่อต่อผู้ช่วยธรรมอำนวยปัญญา เช่นเห็นแก่คุณของครู อาจารย์อย่างไรในวิถีของวัฒนธรรมแบบพื้นเดิม

การแก้มัจฉริยะปมนี้ ในความเป็นจริงจึงทำแสนยาก แต่ก็ต้องยอมรับความจริงอีกนั่นแหละว่า เมื่อยังมีมัจฉริยะกันอยู่ ก็แก้ปัญหามิได้จริง

โยมเอาหลัก **มััจฉริยะ ๕** อย่างนี้ ไปพิจารณาตรวจสอบดูว่าโลกเดี๋ยวนี้นั้นเป็นอย่างไร ทวนอีกที

๑. อาวาสมััจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องที่อยู่อาศัย ดินแดน แคว้นถิ่น

๒. กุลมััจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องวงศ์เผ่าเหล่ากอ กลุ่มพวก

๓. ลาภมััจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องลาภเรื่องผลประโยชน์

๔. วรรณมััจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องชนชั้นวรรณะ สีผิว

๕. ธรรมมััจฉริยะ ความหวงแหนกีดกันกันด้วยเรื่องผลสำเร็จทางภูมิธรรมภูมิปัญญา ทางวิทยาการอะไรต่างๆ รวมทั้งเรื่องเทคโนโลยี

เป็นอันว่า มััจฉริยะ ๕ อย่างนี้ ตราบใดยังแก้ไม่ได้ สันติภาพโลกก็ไม่สัมฤทธิ์

พอรู้หลักอย่างนี้แล้ว ก็ดูเห็นง่ายๆ ว่า มนุษย์นี้ยังไม่ถึงไหน และยังไม่เห็นว่าจะแก้ปัญหายาสำเร็จได้อย่างไร เพราะเขาจะยังไม่ยอมแก้ไขด้วยซ้ำ

ด้วยเหตุนี้เวลานี้ เอาแค่ทำให้มันเบาๆ หน่อย ก็ยังแสนเข็ญ

สงครามโลกหลีกเลี่ยงไม่ได้

ถ้าไม่สังหารสามจอมบงการข้างใน

ยังจบไม่ได้ เพราะเราจะขยายสามัคคีให้ถึงระดับโลก งานใหญ่ชิ้นนั้น มีปมที่ต้องชำระสะสางเยอะ

ตอนนี้พูดได้ว่า เรามาถึงปมใหญ่ที่สุด เป็นขั้นจับจิตจับใจลึกที่สุด เป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์แบ่งแยกและเบียดเบียนทำร้ายกันมากที่สุด และรุนแรงที่สุด อยู่เบื้องหลังความหวังเหนือกีดกันที่ว่ามาแล้วด้วย

นี่ก็คือ **กิเลส ๓** ตัว ที่มีชื่อเสียงโด่งดังว่า **ตัณหา มานะ ทิฏฐิ**

โยมเคยชินกับชื่อกิเลสชุดที่เรียกว่า โลภะ โทสะ โมหะ แต่เราไม่ค่อยสังเกตว่า พระพุทธเจ้าตรัสถึงกิเลสอีกชุดหนึ่ง ที่สำคัญมาก คือ สามตัวเมื่อ

กิเลส ๓ ตัวนี้ กำกับบงการมนุษย์ให้แสดงบทบาทต่างๆ แต่เป็นบทบาทในลักษณะที่ทำให้เกิดปัญหา มันมีชื่อเรียกว่า **ปปัญจกรรม** คือเป็นตัวการที่ทำให้เรื่องราวต่างๆ ยุ่งยาก เยิ่นเย้อ ยืดเยื้อ เรือรั้ง บานปลาย ขยายขอบเขต วุ่นวายสับสน ก่อปัญหา

พูดให้สั้นว่า **กิเลสตัวบั่น** ให้นุ่นวาย มี ๓ อย่าง คือ

๑. ตัณหา คือ ความอยากได้เพื่อตัวเอง ความเห็นแก่ตัว อยากได้ผลประโยชน์ อยากได้สิ่งบำรุงบำเรอ เห็นแก่ความสุขส่วนตัว คิดแต่จะได้จะเอา

๒. มานะ คือ ความอยากเด่นเป็นใหญ่ การเห็นแก่ความยิ่งใหญ่ของตน ต้องการใหญ่เหนือผู้อื่น ใฝ่อำนาจ ต้องการครอบงำ ให้เขาอยู่ในอำนาจของตน

๓. ทิฏฐิ คือ ความยึดติดในลัทธิ ศาสนา อุดมการณ์ต่างๆ ที่ยึดมั่นถือมั่นไว้ ไม่ยอมรับฟังคนอื่น ถือสำคัญมั่นหมายให้ต้องเป็นไปอย่างฉันว่าอย่างเดียว

มนุษย์วิวาท แย่งชิงกัน ตั้งแต่ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม พวกเหล่า หมู่ชน จนกระทั่งรบกันเป็นสงครามโลก ก็เพราะกิเลส ๓ ตัวนี้

๑. ตัณหา ความต้องการผลประโยชน์ ก็ทำให้คนแย่งผลประโยชน์กัน ทะเลาะกัน จนเป็นสงครามขนาดสงครามโลก

๒. มานะ ความต้องการอำนาจยิ่งใหญ่ จะให้เหนือเขา จะครอบงำเขา ใครจะมาแข่งไม่ได้ คอยหวาดระแวง ใครจะโตขึ้นมา ต้องรีบกำจัดเสียก่อน

๓. ทิฏฐิ การยึดถือตั้งไปในลัทธินิยม อุดมการณ์ และศาสนาต่างๆ โดยเอาศรัทธาเป็นใหญ่ เมื่อศรัทธางมงาย เชื่อโดยไม่ใช้ปัญญา ก็เสียหายเกิดผลร้ายสำคัญ ๒ อย่าง คือ

๑) กลุ่มหลง ทั้งหลงไหลและเหลวไหล ไม่ได้เรื่อง จมอยู่ในโมหะ ไม่พัฒนาปัญญา

๒) รุนแรง ยึดแล้วจะต้องให้เป็นอย่างนั้น ใครไม่เอาตาม ก็บีบบังคับ จนถึงฆ่ามันเลย

พระพุทธเจ้าจึงทรงกำชับนักกว่า ศรัทธานั้นคืออยู่ แต่ต้องมีปัญญามากู่ประสาน ให้สมดุลกันไป

พุทธศาสนาสอนศรัทธาที่มีปัญญากำกับ และให้ใช้ศรัทธาเป็นบันไดสู่ปัญญา จึงไม่มีความรุนแรง เพราะคอยใช้ปัญญาตรวจสอบ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เท่าที่พระองค์แสดงธรรมมานี้ ไม่ต้องเชื่อหรือทอหนะ ให้พิจารณาไตร่ตรองให้รู้เข้าใจจนมองเห็นด้วยปัญญาของตน อย่างน้อยพอหยั่งได้ จึงค่อยเชื่อ และไม่หยุดแค่เชื่อ

ทั้งนี้ มิใช่ว่า ฉันสั่งมา เธอต้องทำตาม ไม่งั้นตาย

เรื่องทิวฏฐินี้ ทั้งร้ายแรง และรุนแรง เช่น พอมีทิวฏฐิฝังลงไป ว่า คนพวกนี้ถ่วงความเจริญ ชนชาตินี้มันเลวร้าย ต้องกำจัด มันให้หมด ก็จบกัน จะฆ่าคนเป็นแสนเป็นล้าน ได้ทั้งนั้น เห็นง่าย ๆ ตั้งแต่ฮิตเลอร์ในเยอรมัน จนถึงพอลพตในกัมพูชา

ในโลกเวลานี้ ปัญหาด้านทิวฏฐิก็มีทั่วไปและหนักมาก แม้แต่การแบ่งแยกชนชาติ ชั้นวรรณะ สืบค้นไป ในที่สุดก็ไปลงที่ทิวฏฐิ คือมีความยึดถือเชื่อฝังใจ ว่าคนพวกนี้เป็นอย่างนั้น คนพวกนั้นเป็นอย่างนี้ เมื่อเชื่อเมื่อฝังใจอย่างนั้น มันก็ต้องทะเลาะหรือจองล้างกันตลอดไป ไม่มีทางจบ นี่ก็คือปัญหาเกิดจากทิวฏฐิ

สงครามโลก ก็ดี สงครามอุดมการณ์ ระหว่างประชาธิปไตยเสรีนิยม กับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่ทำให้โลกวุ่นวายมาหากใหญ่ ๆ ก็เป็นปัญหาทิวฏฐิ

ถึงตอนนี้ สงครามที่ยังกับลัทธิศาสนาก็เด่นขึ้นมา ถ้าไม่ระวังไว้ ก็จะทำให้ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ฉะนั้น ผู้ที่นับถือลัทธิศาสนาควรคำนึงถึงประโยชน์สุขของมวลมนุษย์และสันติภาพสากลของโลก

ถ้าเห็นความจริงว่า ตัณหา มานะ ทิวฏฐิ เป็นตัวบงการให้มนุษย์ก่อปัญหาอย่างที่ว่าแล้ว ก็มาสำรวจตรวจสอบและเตือนสติกัน

- ไม่ให้ตกอยู่ใต้อำนาจของ ตัณหา มานะ ทิวฏฐิ และ
- ให้มีความเป็นสากล ๓ ประการ ที่ว่า มองมนุษย์เป็นมนุษย์เหมือนกันหมดทั้งโลก ทำร้ายมนุษย์ที่ไหนก็คือ ทำร้ายมนุษย์ทั้งนั้น โดยมีเมตตาเสมออกัน ไม่แบ่งแยก และมองความจริงเป็นอย่างเดียวกัน ทำเหตุใดที่ไหน ก็ต้องมีผลอย่างเดียวกัน ไม่ใช่จำกัดพวก จำกัดหมู่ เป็นต้น

ยอมรับอย่างนี้ จึงจะไปได้ โลกนี้จึงจะมีสันติสุข

หลักธรรมนั้นท่านสอนไว้เป็นขั้นตอน มีลำดับ และแง่มุมอย่างที่ว่ามา ถ้าทำได้ตามนี้ สามัคคีในโลกก็มีได้

ไม่จองเวร แต่ต้องชนะด้วยธรรม จึงจะนำสันติสู่โลกได้

พึงทราบว่า พระพุทธเจ้าตรัสธรรมเป็น ๒ ระดับ

ระดับที่หนึ่ง **หลักความจริง** บอกว่า พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด ความจริงก็มีก็เป็นของมันอยู่อย่างนั้น เช่น ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นต้น

ระดับที่สอง **หลักปฏิบัติ** บอกว่า เมื่อความจริงเป็นอย่างนั้น เราควรจะทำอะไร จะปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นประโยชน์และเกิดผลดีแก่ชีวิตและสังคมของเรา

นี่คือ ธรรมมี ๒ ชั้น เป็นเงื่อนไขต่อกัน

ชั้น ๑ คือ ความจริงที่มีอยู่เป็นอยู่อย่างนั้นๆ ตามธรรมดาของมัน ไม่ขึ้นต่อใครทั้งนั้น

ชั้น ๒ คือ ข้อที่เสมือนเป็นการเรียกร้องของความจริงนั้นว่า เมื่อความจริงเป็นอย่างนั้น เราจะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะได้ผลดีสอดคล้องกับความจริงนั้น

ชั้นสองนี้ คือธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ ที่ความจริงในธรรมชาติมันเรียกร้องจากเรา หรือเหมือนกับบังคับเราว่า ถ้าคุณต้องการอยู่ดีมีสุข คุณต้องทำอย่างนี้

เหมือนอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เวรไม่ระงับด้วยการจองเวร” อันนี้เรียกว่าตรัสหลักความจริง ให้รู้ว่าคุณจริงมันเป็นอย่างนี้ แต่ยังไม่ใช่ข้อปฏิบัติ

ที่นี้ ชาวพุทธที่แยกไม่เป็น พวกหนึ่งก็จะปล่อยให้เขาก่อเวรไปๆ โดยที่ตัวเองไม่ใช้สติปัญญาหาทางแก้ไข หรืออีกพวกหนึ่งก็บอกว่า เราจะปฏิบัติอย่างไรไหว ไม่ให้จองเวร ฝ่ายโน้นมันก็ฆ่าเราตายหมดนะซี

ตามพุทธพจน์นี้ ตอนแรกเรามองเห็นความจริงอย่างที่พระองค์ตรัสไว้ว่า เวมันไม่ระงับหรือก่อกวนด้วยการจองเวรนะ เพราะว่า เมื่อจองเวร คนก็เติมความแค้นเคืองกลับไปกลับกันไป แล้วก็ฆ่ากันไปฆ่ากันมา จองเวรกันเรื่อยไป

เมื่อเห็นความจริงว่าเป็นอย่างนั้นแล้ว ก็เป็นอันว่าการจองเวรนะใช้ไม่ได้ และในระยะยาว โลกจะสงบด้วยการจองเวรไม่ได้

แล้วที่นี้ก็มาถึงขั้นของการปฏิบัติว่าจะทำอย่างไร เราก็มาจัดวางข้อปฏิบัติระยะยาวว่า ทำอย่างไรจะให้ผลเกิดขึ้นในแนวทางที่ว่า เวมันจะระงับไปโดยไม่ต้องจองเวร พุดง่าย ๆ ก็คือต้องตอบคำถามที่ว่า “ทำอย่างไรจะให้เวมันระงับไป โดยไม่ต้องจองเวร?”

พอถึงตอนนี้ ก็มามองและคิดสืบเนื่องจากคำถามนั้นต่อไปเป็นลำดับขั้นตอน จนกระทั่งสามารถจัดวางแนวทางและวิธีปฏิบัติ ซึ่งก็คงจะมีเป็นขั้นตอนว่าจะทำอย่างไรได้บ้าง

ความจริงเป็นเรื่องของธรรมชาติ ซึ่งมันก็เป็นของมันอย่างนั้น

แต่การปฏิบัติเป็นเรื่องของมนุษย์ ซึ่งจะต้องใช้สติปัญญาอย่างสูง และต้องมีความเพียรพยายามอย่างมาก เพื่อให้ให้ได้ผลเป็นการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยสอดคล้องกับหลักความจริงของธรรมชาติที่ว่า เวมันจะระงับด้วยการจองเวร

การที่ถือว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า เวรไม่ระงับด้วยการจงเวร เพราะฉะนั้น ใครจะทำร้ายเรา ก็ต้องปล่อยเขาทำไป ถ้าเขาจะมาฆ่าเรา ก็ปล่อยให้เขาฆ่า หรือนอนรอให้เขาฆ่าเสียเลย นั่นเป็นเพียงสุดโต่งอีกข้างหนึ่ง (สุดโต่งทางประมาท) ที่ตรงข้ามกับการพยายามระงับเวรด้วยการจงเวร หรือทำการแก้แค้น

วิธีปฏิบัติเพื่อระงับเวรโดยไม่ต้องจงเวร ซึ่งชอบธรรม มี ๒ อย่าง คือ

๑. การชนะโดยธรรม คือ ชนะผู้จะทำร้ายเราโดยไม่ต้องทำร้ายเขา ซึ่งตามปกติ ต้องทำให้ผู้มาจะทำร้าย ไม่สามารถทำร้ายเราได้ และแสดงให้เห็นชัดเจนว่า เราเองทั้งที่เหนือเขา จะรุนแรงเช่นฆ่าเขาอย่างไรก็ได้ ก็เว้นเสีย ให้อภัย พร้อมทั้งชนะใจด้วยความดี

ผู้จะปฏิบัติแบบที่ ๑ นี้ นอกจากมีคุณธรรมสูงแล้ว จะต้องมีสติปัญญาความสามารถอย่างยอดเยี่ยม จึงต้องไม่ประมาท และพัฒนาตนอย่างจริงจังตลอดเวลา

ต้องมีสติระลึกรู้ทันตัวอยู่เสมอว่า อย่างน้อยเราจะต้องดูแลรักษาชีวิตและหมู่ชนของเราให้คงอยู่อย่างดีให้ได้ แม้จะไม่ทำการรุนแรงด้วยความอาฆาตแค้นเคือง

ปฏิบัติกรแบบที่ ๑ นี้ มีตัวอย่างที่ท่านสอนหรือนำเสนอไว้ไม่น้อย เช่น เรื่องพระมโหสถ (มโหสถชาดก หรือ มหาอุมมังคชาดก, พุ.ชา.๒๘/๕๙๘/๒๒๓) เรื่องพระเจ้ามโหสถ (มหาสิทธชาดก, พุ.ชา.๒๗/๕๑/๑๗)

๒. การทำให้ไม่มีการก่อเวร ที่จะต้องมาของเวร คือ การพัฒนามนุษย์ตามหลักการพื้นฐานในระยะยาว ให้มนุษย์มีคุณธรรมมีสติปัญญา ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติและเมตตา และแก้ปัญหาด้วยธรรมวิธี โดยดำเนินตามหลักการสำคัญๆ เช่น สังคหวัตถุ สาราณียธรรม การขจัดมัจฉริยะ และการไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจของตัณหา มานะ ทิฏฐิ เป็นต้น ดังได้พูดไปแล้ว

ปฏิบัติการแบบที่ ๒ นี้ ที่จริง ควรจะเป็นเป้าหมายของสิ่งที่เรียกว่าศาสนาทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งจะมีทางสำเร็จได้ ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์อย่างจริงจัง พร้อมกับใช้ปฏิบัติการแบบที่ ๑ ควบคู่ไปในระหว่าง

แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม มันไม่ใช่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับมนุษย์ที่ปล่อยอะไรๆ เรื่อยเปื่อย เชื้อยซา ได้แต่รอผลกรรม สักแต่เอาหลักมาอ้างว่า เวรไม่ระงับด้วยการจองเวร จนพวกตนเองพินาศไปด้วยความประมาท

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม ๒ ชั้น พระองค์ตรัสบอกแล้วว่า พระองค์ไม่ใช่ผู้สังฆบัญชาบังคับใคร เมื่อทรงแสดงธรรม พระองค์ตรัสไว้แต่ต้นแล้วว่า ตถาคตจะเกิดหรือไม่เกิด ความจริงมันก็เป็นของมันอย่างนั้นๆ เมื่อความจริงเป็นอย่างนั้นๆ แล้ว เราจะอยู่ดีสังขมจะมีสันติสุข เราก็ต้องทำต้องปฏิบัติอย่างนี้ๆ

เมื่อความจริงมีอยู่ว่า เวรไม่ระงับด้วยการจองเวร เราก็ต้องหาทางปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ ให้สำเร็จผลดีโดยเป็นไปตามหลักการนั้น เฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว ไม่ใช่ชั่วแค้นอนันต์จองเวร

วันนี้ได้พูดมายืดยาวแล้ว นี่คือความหมายของกฐิน ซึ่งกว้างใหญ่ไพศาลไปถึงความสามัคคีทั่วทั้งโลก

โยมต้องมองให้ชัดว่า วัฒนธรรมประเพณีของเราที่สอน และปฏิบัติสืบกันมานั้น ตั้งวางอยู่บนหลักการทางธรรมที่มีความหมายลึกซึ้ง ซึ่งต้องการปัญญาที่จะศึกษากันอย่างจริงจัง และให้ออกมาเป็นปัญญาในปฏิบัติการ แต่บางที่เราไม่ได้คิด

อย่างที่ว่าแล้ว แม้แต่องค์กฐินอยู่ที่ไหน ถ้ามโยมหลายท่าน ไม่รู้ สาระของกฐินคืออะไร ก็ไม่รู้

วันนี้โยมต้องตอบให้ได้หมด แล้วก็ก็จะเห็นว่า กฐินมีคุณค่าและความหมายดีจริงๆ ตั้งแต่ในชีวิตจิตใจบุคคล ไปจนถึงทั้งโลก แล้วก็ใช้ได้กับสถานการณ์ปัจจุบันด้วย

เพราะฉะนั้น คำถามทุกวันนี้ว่า ปัญหาที่คนกำลังขัดแย้งทะเลาะกันจนเป็นสงครามในโลก จะแก้ด้วยอะไร ตอบว่า “แก้ได้ด้วยกฐิน” จริงไหม? แต่ต้องเป็นกฐินแท้

เอาตมาได้พูดเรื่องกฐินมายาวนาน กินเวลาญาติโยมจนเพล ก็เป็นอันว่า ขออนุโมทนาญาติโยมสาธุชนทุกท่าน ที่ได้มาทำบุญร่วมกัน โดยมีความพร้อมเพรียงกัน ทั้งกายสามัคคี และจิตสามัคคี

ก็ขอให้เราสามัคคีกันต่อไป ด้วยการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ทั้งรู้ความจริง และปฏิบัติธรรมในข้อที่จะต้องให้เป็นไปตามความเป็นจริงนั้น ก็จะได้ผลสำเร็จสมดังที่พระองค์ทรงมุ่งหมายไว้